

UTREDNING

OM ETABLERING AV FORLAG,
TRYKKERI OG AV-ENHET
VED
UNIVERSITETET I TROMSØ

Avgitt Tromsø, 13. mai 1996

UNIVERSITETSDIREKTØREN
Utleder Jan Erik Frantsvåg

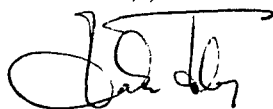
Forord

Denne rapporten er et arbeid som er utført av en enkelt person. Den representerer derfor ikke noe omforent forslag til løsning på de problemer som er behandlet. De tanker som er presentert er dog diskutert med både administrativt og vitenskapelig ansatte ved et flertall av enhetene, slik at de ikke er basert på ren skrivebordstenkning.

Utrederen er ansatt ved økonomiavdelingen i sentraladministrasjonen. Utredningen har da også et utpreget økonomisk perspektiv. Det er å håpe at det økonomiske perspektivet ikke i for stor grad er på kollisjonskurs med det faglige perspektivet. En bakenforliggende tese er at økonomisk fornuftige løsninger på administrative spørsmål, frigjør ressurser som kommer de primære aktiviteter til gode.

Feil, mangler og misforståelser må utrederen ta på sin kappe — det er å håpe det ikke er for mange av dem.

Tromsø, 13. mai 1996

Jan Erik Frantsvåg

Innholdsfortegnelse

1. Oppsummering og konklusjoner	1
1.1 Forlag.....	1
1.2 Trykkeri	1
1.3 AV-sentral	2
1.4 Stillingshjemler.....	2
1.5 Økonomi	2
2. Utredningens mandat og arbeid	3
3. Forlag	5
3.1 Hvorfor etablere et forlag?	5
3.2 Ikke-vitenskapelig publisering	6
3.3 Publiseringsevne i dag	7
3.4 Hva er et forlag?	8
3.5 Arbeidsdelingen forlag/trykkeri.....	9
3.6 Omfanget av slik virksomhet i dag	9
3.7 Ønskede videreutviklinger.....	11
3.8 Distribusjon og markedsføring	13
3.9 Egne publikasjonsserier	15
3.10 Økonomiske betraktninger	15
3.11 Forslag til tiltak	17
4. Trykkerivirksomhet	21
4.1 Målet med utredningen	21
4.2 Nåsituasjonen	24
4.3 Forslag til tiltak	30
5. AV-sentral	35
5.1 Hva er en AV-sentral?.....	35
5.2 Uttalelser og konklusjoner fra tidligere utredninger og styresaker	35
5.3 Dagens situasjon	37
5.4 Innspill fra instituttene:	37
5.5 Strategi	39
5.6 Konklusjon	39
5.7 Forslag til tiltak	40
6. Vedlegg	42
6.1 Oversikt over publikasjonsserier ved UiTø.....	42
6.2 Oversikt over litteratur, utredninger, rapporter med mere	44

1. Oppsummering og konklusjoner

For ikke å tape oversikten helt, er de problemstillinger som skulle behandles delt i tre deler:

Forlag

Trykkeri

AV-sentral

Det eksisterer på flere områder klare overlappinger mellom disse tre områdene, spesielt mellom forlag og trykkeri. Dette har imidlertid ikke medført større problemer.

En av oppgavene i mandatet var en kartlegging av ressursbruk. Det har vist seg å være en svært vanskelig oppgave. Når det gjelder grafiske tjenester, trykking, forlagsvirksomhet mm har verken den enkelte faktura eller regnskapssystemet vært slik innrettet at det har vært mulig å fastslå hva vi faktisk betaler for ulike tjenester. Når det gjelder kopieringsvirksomheten ved Universitetet har vi gode regnskapstall og pålitelig statistikk som underlag.

1.1 Forlag

Det dokumenteres en utstrakt forlagsvirksomhet ved Universitetet, og det foreslås etablert en forlagsenhet som et prosjekt. Når prosjektformen foreslås, er det fordi det økonomiske underlagsmaterialet ikke er godt nok til at man kan komme med kalkyler, det fremlagte budsjettforslaget er et rent anslag. Det er derfor viktig at man fra starten av legger føringer på at en videreføring er betinget av at man kan dokumentere økonomiske resultater. En viktig funksjon for et forlagsprosjekt vil være å gi skikkelig dokumentasjon på hvilket økonomisk omfang forlagsvirksomheten har på Universitetet. Forlaget foreslås bemannet med 4 personer. Det anslås at ca halvparten av kostnadene vil bli dekket inn gjennom inntekter. Det foreslås videre at de midler som i dag benyttes til tilskudd til kandidatoppgaver kanaliseres som tilskudd til forlagsprosjektet. Endelig vil det trolig være behov for et generelt tilskudd i størrelsesorden knapt 0,5 mill kr.

Det store behovet for nær kommunikasjon med fagmiljøene, hensynet til profilerings- og markedsføringseffekten og den strategiske viktigheten av publisering gjør at det ikke er vurdert løsninger hvor Universitetets forlagsvirksomhet settes bort til eksterne tjenesteleverandører.

Det er antydning to mulige organisasjonstilknytninger, enten mot informasjonsavdelingen eller mot UB.

1.2 Trykkeri

Det dokumenteres at etablering av et hustrykkeri under visse forutsetninger vil gi en økonomisk gevinst, og det foreslås derfor at et hustrykkeri etableres med utgangspunkt i dagens kosisentral på ISV. Forslaget innebærer en startinvestering på 3,5 til 4 mill kr. Midler til disse investeringene må settes av som særpost ved fordelingen av tildelingen for 1997. Forslaget innebærer videre at trykkeriet forutsettes å være selvfinansierende, dvs at alle drifts- og investeringskostnader etter startinvesteringene forutsettes dekket gjennom en standardpris på kopiering og prising av øvrige tjenester. Investeringene kan synes høye, men er foreslått med tanke på at trykkeriet skal være en naturlig samarbeidspartner for et internt forlag, samtidig som bruken av eksterne leverandører reduseres. For øvrig kan nevnes at Universitetet årlig investerer 1,5 til 2 mill kr i kopieringsutstyr. Det er tatt høyde for de krav som stilles til leveringstid og leveringssikkerhet. Det

er også intensjonen at trykkeriet på enkelte områder skal kunne betjene andre enn Universitetet.

Tatt i betraktning de krav som stilles til leveringstid og -dyktighet, og det store omfang kopieringen har, anses det ikke tjenlig å sette dette ut til eksterne tjenestetilbydere.

Trykkeriet foreslås knyttet opp mot sentraladministrasjonen.

1.3 AV-sentral

På basis av de mange utredninger og beslutninger som tidligere har vært tatt mht AV-sentral, og med bakgrunn i de samtaler som har vært med instituttene, konkluderes det med at det ikke finnes grunnlag for å etablere en sentral enhet for å ivareta grafiske tjenester og utlån/reparasjon av undervisningsutstyr.

På området lyd/bilde relatert til forskning og undervisning er det muligheter for etablering av en felles enhet.

Det er ikke strategisk viktig for Universitetet å ha teknologi og teknisk kompetanse på dette området, dette er et spørsmål om hva som praktisk og økonomisk er tjenlig. Den strategisk viktige kompetansen går på utnyttelsen av media til forskning, dokumentasjon, formidling og undervisning. Dette er områder som ligger innenfor UNIKOMs virksomhetsområde.

Det foreslås derfor at UNIKOM får i oppdrag å legge frem et konkret forslag til organisering av en felles AV-enhet innenfor rammen av UNIKOM, bygget på visse forutsetninger. Bl.a. foreslås det at en felles AV-enhet skal basere en vesentlig del av sin virksomhet på brukerbetaling. Dette foreslås både for å kunne måle det faktiske behov for disse tjenestene, og fordi brukerbetaling gjør det lettere å sikre lik tilgang til tjenestene for alle enheter.

1.4 Stillingshjemler

De fremlagte forslag innebærer 3 stillinger på hustrykkeriet, 4 i forlaget. Det er kun foreslått å flytte en stillingshjemmel, slik at det oppstår et behov for 6 nye stillingshjemler. Det er ikke tatt stilling til hvordan disse hjemlene skal dekkes inn. For forlagets vedkommende kan en prosjektstatus innebære at man kan løse hjemmelsproblematikken over tid.

Det må også legges vekt på at selv om det ikke foreslås flyttet stillingshjemler vil de fremlagte forslag klart medføre at oppgaver flyttes fra sentraladministrasjonen og instituttadministrasjonene til trykkeriet og forlaget. Dette betyr igjen at presset på de eksisterende administrative enheter minsker, noe som skulle bety at det burde være mulig å prioritere nye stillingshjemler til de foreslåtte tiltak.

1.5 Økonomi

I det notatet som definerer utredningene, er det lagt vekt på at tiltakene så langt som mulig bør søkes realisert innen eksisterende budsjettammer.

Trykkeriet forutsettes finansiert 100 % med brukerbetaling.

Forlaget foreslås finansiert i hovedsak gjennom eksterne inntekter, brukerbetaling og omdisponering av midler.

2. Utredningens mandat og arbeid

Førstekonsulent Jan Erik Frantsvåg ved sentraladministrasjonens økonomiavdeling ble i juli 1995 besluttet satt til å utrede forslag om å opprette felles AV-enhet, forlag, trykkeri mv ved Universitetet.

Bakgrunnen for utredningen var flere innspill som var gjort bl.a. fra ISV, UNIKOM og UB. Man ønsket at innspillene, selv om de til dels tok opp forskjellige spørsmål, skulle forsøkes sett under ett.

I notat av 30.06.95 fra Jan Larsen til økonomidirektøren og utreder er arbeidet skissert slik:

«Utreder bør gjennomgå foreliggende relevante rapporter knyttet til tema: AV-enhet, publisering, formidling og felles trykkeri. Budsjettenhetenes egne og kjøpte ressurser kartlegges. Gjennom en kontaktrunde til budsjettenhetene søkes også behov og ønskede løsninger kartlagt.

(...)

Det er en avgjørende forutsetning at tiltakene så langt som mulig bør søkes realisert innen eksisterende budsjetttrammer. Dette bygger på den antakelse at vi i dag bruker store ressurser som vi kan anvende på mer rasjonelle måter.»

Utreder ble i utgangspunktet frikjøpt i 3 måneder fra 1. september 1995, og målet var å ha en utredning klar før jul 1995.

Tidsskjemaet sprakk tidlig. En kombinasjon av røykesaken, ferie og arbeidet med Universitetets budsjett og regnskap fra jul til ut i mars gjør at arbeidet har strukket seg over 8½ måneder. Av dette vil utreder anslå at utredningsarbeidet har tatt i underkant av 4 måneder effektivt arbeid.

Første fase i arbeidet har vært å fremskaffe foreliggende rapporter og sette seg inn i dem. Samtidig har det vært arbeidet med å fremskaffe økonomiske underlagsdata. Når det gjelder kopieringsvirksomheten har vi gode tall å bygge på, for de øvrige områder har det til dels vist seg umulig å finne konkrete tall. De tall som er brukt i rapporten er regnskapstall for kopiering og trykking, ellers er det brukt statistikkmateriale over kopieringsvirksomheten.

Når det gjelder forlagsvirksomhet har det også vært brukt en del tid på å tilegne seg kunnskap om hva forlagsvirksomhet innebærer, og kunnskap om hva som publiseres ved Universitetet. Det har vært gjennomført møter med Universitetsforlaget og Pensumtjeneste.

Det har vært gjennomført møter med representanter for de fleste institutter, både med administrativt og vitenskapelig personale.

Det viste seg tidlig at det var vanskelig å forene de ulike delene til en enhetlig utredning. Med de synspunkter enhetene nå, som tidligere, hadde på en fellesløsning mht grafiske tjenester (fotograf/tegner) var det tidlig tydelig at AV-utredningen hadde få berøringspunkter med de to andre.

Trykkeri og forlag hørte på en måte naturlig sammen, på den annen side var det viktig at forlaget måtte velge trykkeri ut fra hva som var økonomisk gunstig. De to delene ble derfor forsøkt sett hver for seg. Resultatet ble allikevel at de forslag som legges fram har

en betydelig kobling, idet utstyrsbehovet for trykkeriet er sett i lys av forlagets behov og det også er forutsatt at forlaget skal leie typografitjenester hos trykkeriet.

Forutsetningene om at forslagene skal løses innenfor dagens budsjettammer er delvis oppfylt. Det kunne ikke i særlig utstrekning dokumenteres ressursbruk i form av konkrete stillinger på noe område. Oppgavene blir løst som en blant mange oppgaver som er tillagt et stort antall stillinger. En modell hvor økonomien blir ivaretatt gjennom flytting av stillinger var derfor ikke aktuell. Fellesressurser som ikke koster noe, har dessuten en lei tendens til å bli forbrukt langt ut over det som er formålstjenlig. Det er derfor satset på å foreslå løsninger hvor den vesentligste del av aktiviteten skal dekkes inn gjennom internfakturering. Det er utreders oppfatning at forslagene ikke på noe område reelt representerer kostnadsøkninger for Universitetet, men en synliggjøring av kostnader.

Når det gjelder AV-enhet er utredningen mangelfull. Utreder har ikke kompetanse på AV-området, og de mange spørsmålene har vært utredet, kartlagt og diskutert en rekke ganger. Det synes derfor lite meningsfylt å skulle prøve på ytterligere en grundig kartlegging. Det som avtegner seg ut fra utredningene, er at man har forsøkt å gape over et større felt enn enhetene ønsker en sentral løsning på. Det avtegner seg også en viss konkurranse mellom fagområdet medisin og UNIKOM om hvor en sentral enhet bør ligge.

For utreder synes det opplagt at dersom man skal velge ut fra hva som er strategisk viktig for Universitetet, bør UNIKOM velges som sted. Ut fra økonomiske betraktninger synes det som om man har vært noe for konsentrert om at Universitetet skal besitte teknologi.

Saken har versert så lenge at noe bør gjøres. Utreder foreslår derfor at man ber den mest aktuelle enheten om å utarbeide et konkret forslag til løsning innen rammer som er trukket opp. Disse rammer bygger på betraktninger om at de mest sentrale områder skal dekkes, og at man ikke skal bygge opp mer teknisk infrastruktur enn økonomisk vurderinger tilsier.

3. Forlag

3.1 *Hvorfor etablere et forlag?*

Når det har vært ønsket at det skulle vurderes å opprette et forlag ved Universitetet i Tromsø, er det fordi man anser at et eget forlag på universitetet ville gjøre det enklere å publisere.

Hvorfor er publisering så viktig?

- Det er gjennom publiseringen forskningsresultater gjøres kjent for fagkolleger og på den måten utsettes for den kollegiale kritikk som skal sikre at resultatene virkelig holder. Publiseringen sikrer også forskningsresultatene et liv ut over dagen i dag, i biblioteker og arkiver vil man alltid kunne finne tilbake til det som en gang er publisert.
- Gjennom publiseringen markedsføres den enkeltes og institusjonens kompetanse overfor kolleger og forskningsmiljøer andre steder.
- Gjennom den populærvitenskapelige publiseringen informeres det interesserte publikum om forskningen og forskningsresultatene, og samfunnet informeres om betydningen av institusjonens virksomhet.
- Det stilles stadig krav fra de bevilgende myndigheter om å dokumentere den virksomhet som foregår på universitetet. Den eneste dokumentasjon vi har for vår forskning, er publiseringen av forskningsresultater.

Ovenstående viser at publisering er av overordnet betydning både for forskningsprosessen og for legitimering av universitetets virksomhet. Satsing på publisering blir derfor strategisk viktig for universitetet i sin streben etter å sikre kvalitet og midler til fortsatt forskning.

I Universitetets strateginotat for 1992 – 1994 står det i pkt 4.6 «Universitetets kompetanse må formidles effektivt» bl.a.:

«Kunnskap som ikke når ut av de interne akademiske sirkler er av begrenset betydning. (...) For Universitetet vil det være en kontinuerlig utfordring å finne fram til effektive måter å formidle kunnskap på. Det er ikke grunn til å tro at det finnes én metode, ett grep som sikrer denne type overføring. Det er imidlertid avgjørende at saksfeltet gis oppmerksomhet som ett av Universitetets sentrale ansvarsområder, at eksisterende tiltak etterprøves og forbedres, og at nye tiltak utprøves.»

Hvilke problemer støter en forsker på når han skal publisere sine resultater?

- Manglende fora å publisere i — ingen aktuelle tidsskrifter eller «feil vinkling» i forhold til stoffet, manglende oversikt over publiseringsmulighetene.
- Lang tid fra forskningsresultat til ferdig publisering — lang ventetid i tidsskrifter.
- Administrativt arbeid med publiseringen — gjelder spesielt for publisering i universitetets regi og for forskere som deltar i arbeid med tidsskrifter eller er redaktører for artikkelsamlinger o.l.
- Kostnader til publiseringen — gjelder publisering i universitetets regi og for «forskerdrevne» tidsskrifter. Også mye av det som i dag publiseres på forlag,

krever en økonomisk egeninnsats fra fagmiljøet eller i det minste at de som publiserer fremskaffer økonomisk støtte fra andre kilder, eks NFR.

- Vansker med språket — svært mye publiseres på engelsk, og det kreves høy språklig standard for antagelse i velrenommerte tidsskrifter. Også det som publiseres på morsmålet vil ofte ha godt av å underkastes språklig bistand, ikke minst gjelder dette det populærvitenskapelige.

Hvilke problemer kan et forlag avhjelpe?

- Et forlag vil overta en del av det administrative arbeidet med publiseringen, da alt arbeid med layout og trykking, samt markedsføring og distribusjon, vil skje i forlagets regi. Forlaget vil også kunne etablere rutiner for feedback av typen site-ringsdata.
- Forlaget vil kunne gjøre de direkte kostnader til publisering mindre samtidig som det vil kunne bedre inntektssiden i publiseringen. Et forlag bør kunne ta seg av en del av arbeidet med å kartlegge andre finansieringskilder og søke støtte til konkrete utgivelser.
- Et forlag må ha tilgang til språkkompetanse som kan bearbeide det som skal publiseres. Slik kompetanse bør også stilles til rådighet for dem som skal publisere i tidsskrifter på andre forlag.
- Et eget forlag vil kunne arbeide for å etablere publiseringsfora (tidsskrifter/skriftserier) innenfor de fagområder hvor forskerne i dag har problemer med å få publisert. Forlaget vil også kunne arbeide aktivt med å høyne publiseringsviljen/-evnen i utvalgte fagmiljøer.
- En aktiv publiseringspolitikk er også et pre i kampen om de beste fagfolkene.

Hvilke utfordringer står et eget forlag overfor?

- Et forlag vil aldri kunne overta det faglige ansvaret for den vitenskapelige publiseringen. Det vil alltid måtte være fagmiljøene som har redaktøransvar og besørger reviewing og utvelgelse av bidrag, forlaget vil bare kunne fungere som administrativt støtteapparat.
- Forlaget må stå i mot krav om publisering begrunnet i at det som ønskes publisert ikke blir antatt av andre forlag eller tidsskrifter.
- Med et begrenset marked for vitenskapelige publikasjoner vil forlaget alltid måtte være en utgiftspost for universitetet.
- Et forlag som skal drive annet enn ren «oppdragsvirksomhet» — dvs publisering med full kostnadsdekning fra det publiserende fagmiljø — må få egne midler for å utvikle faglig velrenommerte tidsskrifter og skriftserier. Utvikling av slike publikasjonsserier vil måtte gå over lang tid, for å sikre at kvaliteten på det som publiseres er egnet til å skape faglig tyngde for publikasjonene. Utvikling av slike publikasjonsserier må skje i tett samarbeid med de aktuelle fagmiljøer ved universitetet.

3.2 Ikke-vitenskapelig publisering

Det er ikke bare forskningsresultater som publiseres. Det utgis en lang rekke rapporter, stensiler, kompendier, utredninger, kataloger, studiehåndbøker mm samt populærvitenskapelige utgivelser og rent informasjonsmateriell. En forlagsorganisasjon vil kunne

overta mye av det rent administrative arbeidet med slike utgivelser, og samtidig arbeide med å gjøre layout og design mer profesjonell, bedre økonomien i utgivelsene, forenkle og forbedre markedsføring og distribusjon mm.

3.3 Publiseringsevirsomheten i dag

Det publiseres en god del ved Universitetet i Tromsø. De vitenskapelige og populærvitenskapelige publikasjonene samt læremidlene, er omtalt i budsjettforslaget for 1997 på sidene 16–18.

Den vitenskapelige publiseringen foregår for det vesentligste (målt i antall artikler) i form av artikler i tidsskrifter og abstracts/konferansebidrag. Det et forlag kan bidra med, er hjelp til språkbearbeiding av artikler som skal antas i tidsskrifter, administrativt arbeid med trykking av konferanserapporter for konferanser som foregår i regi av de lokale fagmiljø og, på sikt, å utvikle tidsskrifter for fagområder hvor det er vanskelig å få publisert av andre årsaker enn kvalitetshensyn.

Publisering i form av vitenskapelige avhandlinger utgjør ikke noe stort antall, men det er en form for publisering som er strengt nødvendig for universitetet. Det alt vesentligste av slik publisering er utgivelse av doktorgradsarbeider. Disse skal utgis i et større antall, for distribusjon til andre universiteter og til distribusjon til interesserte. Det er et prinsipp at en doktorgradsavhandling skal være tilgjengelig. De utgis i dag med varierende standard og utforming, i et antall fra 50 til 200. Et forlag vil kunne besørge en enhetlig standard og utforming, slik at man oppnår en viss «markedsføringseffekt» for universitetet, og vil også kunne bidra med markedsføring av arbeidet og, ikke minst, distribusjon.

En del publiseres som fag- og lærebøker, eller som kapitler i fag- og lærebøker. Et eget forlag bør ikke i første omgang — om noen sinne — ta mål av seg til å gå sterkt inn i denne delen av publiseringsmarkedet. Å utvikle lærebøker for et større marked krever store investeringer i billedredaksjon, pedagogisk tilrettelegging, markedsføring mm og vil representere helt andre produksjonsformer enn det mer «traust» vitenskapelig publisering krever. Enklere læremateriell av typen som i dag utgis som kompendier o.l. vil selvfølgelig godt kunne produseres innenfor rammen av et eget forlag. Et forlag vil også kunne fungere som kontaktskaper mellom forfattere og andre lærebokforlag, som f.eks. Universitetsforlaget.

Et forlag kan bidra med enhetlighet, profilering, markedsføring, distribusjon og økonomiske fordeler i de tilfellene der en publiserer i form av rapporter i egen trykkserie og alminnelig tilgjengelige stensiler. Disse skriftseriene har i dag varierende grad av redaksjon og kvalitetsvurdering, og det vil være rimelig at et forlag utgir disse skriftene med uendrede serienavn slik at de fortsatt fremstår som produkter fra de enkelte fagmiljøer, som fagmiljøene har et faglig ansvar for. Skal et nyetablert forlag få en faglig tyngde må det ikke assosieres for tett med slike «uredigerte» skriftserier. Det vil være et mål for forlaget å få utviklet skriftserier med skikkelig redaksjon og klar faglig «siling» av bidrag.

I tillegg til de rent vitenskapelige publikasjoner, utgis det også læremidler og populærvitenskapelige publikasjoner. Det meste utgis som artikler og konferansebidrag. Det som utgis som rapporter i egen trykkserie og alminnelige tilgjengelige stensiler vil være interessante for et forlag, som kan bidra med markedsføring og distribusjon. Til en viss grad vil et forlag også kunne være pådriver for å få utviklet enkle læremidler for spesielle fag.

Et publiseringsområde som er viet liten oppmerksomhet er publisering av kildekrifter og andre vanskelig tilgjengelige skrifter. For et nordnorsk universitetsforlag vil det være en klar kulturforpliktelse å arbeide med å utgi kilder til nordnorsk kultur, språk og historie. Dette kan være f.eks.:

- utgaver av kildemateriale i Stats- og Riksarkivet,
- tekstkritiske kommentarutgaver av litteratur
- gjenutgivelser av eldre litteratur (skjønnlitteratur såvel som faglitteratur)
- gjenopptrykk av vitenskapelig litteratur som er viktig referanselitteratur men ikke lenger fås fra forlaget eller forfatteren.

RHD har som sitt arbeidsområde å utgi historisk kildemateriale; i hovedsak folketellinger og kirkeboksmateriale fra 17- og 1800-tallet. RHD arbeider med kilder for hele Norge, men har prioritert de nordnorske kildene.

3.4 Hva er et forlag?

Escarpit (gjengitt i Andreassen 91, s 100) beskriver forleggerens oppgave slik:

Forleggeren tar initiativet til utgivelsen, samordner tilvirkingen av boka med salgsbehovene, forhandler med forfatteren og de forskjellige underleverandørene og samler de enkelte utgivelser under generelle retningslinjer og egne redaksjoner.

August Strindberg (gjengitt i «Fra idé til bok») uttrykte at forlaget var «en onödig mellanhand». Svein Sandnes uttrykker seg samme sted slik:

*Selv om produksjonen ikke skjer i selve forlaget, er likevel forlagets oppgaver knyttet til selve **organiseringen** av bokproduksjonen: Kritisk vurdering av hva som er en god idé, og ikke minst erfaringer for hva det lesende publikum vil kjøpe. Evne til [til] enhver tid å plassere bøkene der hvor de er billigst å produsere. Fingerspissfølelse for riktig opplag og pris. Kreativitet i valg av salgskanaler og mediaprofilering. Økonomisk ryggrad til å tåle lange kreditter og noen tap i tillegg. **Det er forlagets oppgaver.***

Etter bokmålsordboka er et forlag et

firma, bedrift som framstiller og utgir bøker

Et forlag må oppfattes som en enhet som tar den økonomiske utgift og/eller risiko ved en utgivelse, og forestår det praktiske arbeidet med å ha kontakt med forfatter, besørge trykking og besørge distribusjon.

I en slik mening av ordet driver Universitetet i Tromsø utstrakt forlagsvirksomhet, selv om ingen oppfatter UiTø som et forlag. Forlagsvirksomheten er en underordnet del av virksomheten, og den skjer desentralt, uten koordinering og uten å være en del av en overordnet, planmessig forlagsvirksomhet.

Det kan nevnes at i følge Bibliografisk avdeling ved Universitetsbiblioteket i Oslo, har Universitetet i Tromsø 17 forlag/utgivere som har fått tildelt ISBN-nummer. Følgende utgivere er registrert:

- Tromsø museum
- Universitetet i Tromsø, IBG
- Universitetet i Tromsø, ISM
- Universitetet i Tromsø, ISL

Universitetet i Tromsø, ISV
Universitetet i Tromsø, Adm
Universitetet i Tromsø, IMR
Universitetet i Tromsø, IMB
Universitetet i Tromsø, Fagområdet medisin
Norges fiskerihøgskole
Universitetet i Tromsø, RHD
Universitetet i Tromsø, Nettverk for kvinner i forskning
Universitetet i Tromsø, Institutt for fiskerifag
Universitetsbiblioteket i Tromsø
Universitetet i Tromsø, SEMUT
Universitetet i Tromsø, UNIKOM
Universitetet i Tromsø, ISV

I tillegg kommer tilknyttede institusjoner som SOFF og Helgøyprosjektet, og utgivere som er ansatte ved Universitetet.

3.5 Arbeidsdelingen forlag/trykkeri

Et forlag sørger for å få en publikasjon trykt. I dette ligger det ingen krav om at forlaget også skal drive trykkeri. Det er vel i dag ingen større forlag som har nær tilknytning til trykkerivirksomhet; man setter trykkingen ut på anbud og trykker der man får mest igjen for pengene.

En eventuell etablering av sentral trykkesjeneste ved UiTø trenger derfor ikke sees i sammenheng med spørsmålet om etablering av felles forlagsvirksomhet. At man til en viss grad vil ha nytte av samme kompetanse gjør at det kan være formålstjenlig å se organisasjonene i sammenheng på ressursiden.

Som det vil fremgå av utredningens del 4, om etablering av trykkeri, vil etablering av et hustrykkeri med muligheter for digital trykking klart øke mulighetene for utgivelser i små opplag og dermed bedre økonomien i mange utgivelser.

3.6 Omfanget av slik virksomhet i dag

Som et ledd i utredningen har man forsøkt å få et overblikk over omfanget av forlagsvirksomheten ved UiTø i dag. Det finnes ingen sentrale oversikter, og heller ikke på instituttnivå har man noen god oversikt. Dette skyldes bl.a. at ingen enkeltpersoner har noe overordnet faglig ansvar på dette området.

Et spørsmål er også hva som er naturlig å ta med innenfor begrepet forlagsvirksomhet. Det meste av det som utgis i regi av Universitetet er ikke tenkt for kommersiell distribusjon men er tenkt til informasjonsvirksomhet eller er utgitt kun ut fra en faglig begrunnelse, eksempelvis doktorgradsarbeider.

Selv om slike produkter muligens ikke har noen plass innenfor rammen av kommersiell forlagsvirksomhet, finner man det naturlig å ta dem med fordi et forlag vil kunne være et verktøy for å bedre f.eks. produksjonsøkonomi eller layout også for slike utgivelser.

3.6.1 Tidsskrifter

Per i dag utgir ikke UiTø noe eget *vitenskapelig* tidsskrift med fast publiseringsfrekvens. UiTø utgir derimot ett kommersielt populærvitenskapelig tidsskrift, Ottar, og ett «kvartalstidsskrift» (utgis 2-3 ganger per år), Mimes Brønn. I tillegg utgis Tromsøflaket.

I tilknytning til UiTø utgis Acta Borealia., hvor redaksjonens medlemmer er tilknyttet UiTø. Tidsskriftet utgis av NOVUS forlag.

Det foreligger planer om et engelskspråklig nordisk tidsskrift innenfor fagfeltet dokumentasjonsvitenskap.

3.6.2 Skriftserier

Det utgis en rekke skriftserier ved UiTø. For en oversikt over disse vises til **Oversikt over publikasjonsserier ved UiTø** på side 42. De fleste slike skriftserier er beregnet på å distribueres til et interessert publikum, både kolleger innen vitenskapen og «den opplyste allmennhet». De fleste skriftserier er beregnet på salg, men noe distribueres nok gratis til seminardeltakere og andre.

Hos bibliografisk avdeling ved UiO er det registrert 37 ISSN-nummer med tilknytning til UiTø, studentavisa er da holdt utenfor.

Skriftseriene har varierende grad av redaksjon og faglig siling av bidragene.

3.6.3 Avhandlinger og oppgaver

Det produseres årlig i underkant av 50 doktorgradsavhandlinger og i underkant av 150 hovedfags- og diplomoppgaver (inkludert juridiske særavhandlinger).

3.6.4 Konferanserapporter

Fra vitenskapelige konferanser produseres det ofte konferanserapporter med de papers som har vært presentert på konferansen. Slike konferanserapporter blir i dag enten publisert særskilt eller som ledd i en skriftserie.

3.6.5 Studenttekster

BUMP — antologi fra forfatterstudiet.

3.6.6 Festskrifter og andre «leilighetsprodukter»

Eksempler på dette er

A Festschrift for Leiv Egil Breivik on the Occasion of His 50th Birthday 6 june 1994. Tromsø: University of Tromsø Jubilee Press.

Ordsamling fra Carlsøe.

Kvinneforskermaraton — samling av foredrag

3.6.7 Kompendier

Til en viss grad lages det læremateriell i form av kompendier¹. Eksempler på slike er:

Hannestad K. Innføring i Immunologi. IMB 1994, kompendium 159 s.

Stenersen J. Engelsk Fagdidaktikk for Yrkesfaglige Studieretninger 1. del av 5 vekttallskurs. UNIKOM 1994

Rypdal K. Forelesninger i Klassisk Teoretisk Fysikk. Kompendium til Fys-200.

3.6.8 Administrative utgivelser

I tillegg til den stadige strøm av enkeltdokumenter som produseres og sirkuleres i administrasjonen, utgis trykksaker som rent teknisk egner seg godt til utgivelse innenfor en forlagsorganisasjon. De er stort sett ikke beregnet for salg, men produseres med en slik kvalitet eller i et slik volum at man involverer eksterne trykkerier. Aktuelle trykksaker er:

Studiehåndbok

¹ Med kompendium forstås her en egenprodusert tekst til forskjell fra en kopisamling, som er en sammenstilling av allerede produserte tekster.

Katalogen
Intern telefonkatalog
Vegvisaren
Forskningskatalog
Rapporter og utredninger
Årsmelding

3.7 Ønskede videreutviklinger

3.7.1 Innspill fra enhetene

I «*Rekruttering til vitenskapelige stillinger*» — *Handlingsplan og Rapport* er et klart uttrykt behov for publiseringsstøtte et av de områder hvor foreslås satt inn tiltak. Opprettelse av et forlag ses som et viktig tiltak for å støtte opp om publiseringsaktiviteten.

Den støtte som etterspørres, jf innspill fra IMR og ISL i ovennevnte rapport, er av flere typer. Det nevnes:

- Økonomisk støtte til utgivelser
- Administrativ støtte til utgivelser
- Hjelp til språklig bearbeiding (det antas det er engelsk det siktes til)
- Hjelp til å finne de riktige publiseringskanaler

Når det gjelder punktet om hjelp til å finne de riktige publiseringskanaler, er det vår oppfatning at slik hjelp krever en faglig kompetanse som et forlag — i det minste i en tidlig fase — ikke kan sitte med. Det fremstår derimot som et naturlig arbeidsområde for en forskningskonsulent på instituttet, for ikke å glemme at slik støtte er et viktig veileder- og kollegaansvar.

At et forlag vil være en administrativ støtte til utgivelsene, er nærmest selvsagt. Et forlag vil også være det naturlige sted å lokalisere ressurser til språkhjelp. Et forlag vil ikke automatisk representere økonomisk støtte til utgivelser, selv om et forlag nok kan bety bedre økonomi i den enkelte utgivelse. Det vil allikevel være naturlig å koble støtte til utgivelser sammen med et forlag; det tør være slik at de støttede utgivelser i stor grad skal utgis på forlaget, selv om dette må vurderes for den enkelte utgivelse ut fra utgivelsens egenart og marked.

3.7.2 Markedsføring / profilering av Universitetet

De produkter Universitetet utgir, har et rikt mangfold av innhold og utseender. Det opereres med ulike formater og layouter (eller mangel på sådan), og det er ikke alltid like lett å få med seg at det faktisk er Universitetet som står bak publikasjonen.

Universitetets publikasjoner og publikasjonsvirksomhet fremstår for mange som ustrukturert og uryddig, med trykksaker som til dels ikke er tilfredsstillende teknisk sett. Det finnes også gode eksempler på trykksaker som er for dyre i forhold til det tekniske resultat, eller hvor det ikke har vært en fornuftig avveining mellom kostnader og nytte sett i forhold til målgruppe og bruk av trykksaken.

Mens gode trykksaker gjerne gir et godt inntrykk både av institusjonen og det faglige innholdet, vil dårlige trykksaker tilsvarende gi et dårlig inntrykk både av institusjonen og det faglige. For å få markedsført Universitetet i Tromsø og Universitetets kompetanse, er det viktig at de trykksaker vi sender ut, holder en akseptabel kvalitet også som trykksaker — ikke «bare» har høy kvalitet på innholdet.

3.7.3 Formidling

I begrepet formidling kan man legge ulike meninger. Et aspekt som det kan være betimelig å nevne her, er at de publikasjoner som produseres ved Universitetet også må gjøres tilgjengelig slik at den som er interessert i å lese eller skaffe seg noe som er utgitt av Universitetet, skal kunne få tak i det på en lettvinnt og grei måte. Tilgjengeligheten av Universitetets produkter er i dag liten; fordi man ikke har noe distribusjonsapparat og heller ingen sentral oversikt, er det svært vanskelig å få tak i trykksaker som er produsert. Med et velfungerende distribusjonsapparat vil man kunne oppnå langt bedre spredning av Universitetets publikasjoner.

Et annet aspekt ved formidling er formidling av forskningsresultater fra fagfolkene til allmennheten, både til interesserte enkeltpersoner og til samfunnet som helhet som legitimering av universitetets plass i samfunnet og de statlige budsjetter. I den utstrekning forlagets virksomhet medfører at Universitetets forskningsresultater blir spredt til flere, vil forlaget bidra til formidling også i denne betydning av ordet. Formidling i denne betydning vil ellers være en egen arbeidsoppgave som det ikke vil være naturlig å legge til et forlag. Ved IMV planlegges det etablert en formidlingsenhet, hvis oppgave vil være å gjøre forskningen og forskningsresultatene tilgjengelig for allmennheten, bl.a. gjennom bearbeiding og popularisering.

3.7.4 Grafisk kompetanse

Universitetet har i dag ikke tilgjengelig ressurser som arbeider med den grafiske siden av trykksakproduksjonen. For de større trykksaker som produseres eksternt leier vi inn kompetanse til en nokså høy kostnad. Grafisk kompetanse trenges — i denne sammenheng — på tre områder.

Det ene er å gi trykksaker en layout som gjør dem lesbare og lesevennlige slik at trykksakene fremstår som tiltalende og gir et positivt inntrykk, samtidig som de profilerer og markedsfører Universitetet.

Det andre er å sørge for at trykksakene, spesielt de som skal produseres i et større antall, er slik utformet at man får en forsvarlig økonomi i produksjonen. Det viser seg at man med relativt enkle håndgrep kan redusere sideomfanget, og dermed trykkekostnadene, med opp mot 40 % prosent. (Man må heller ikke glemme at det til dels er en klar sammenheng mellom utforming av trykksaker og portokostnader.)

Det tredje området hvor grafisk kompetanse benyttes er i den rent tekniske overføring av «råtekst» fra tekstbehandler til trykkeferdige papiroriginaler eller filer som kan overføres direkte til trykkeriets maskiner.

Grafisk kompetanse er også viktig for å kunne rådgi brukerne ved bestilling av trykksaker fra eksterne trykkerier. Det viser seg at det finnes svært mange fallgruver når man planlegger og bestiller trykksaker. Selv små endringer i trykksaken kan spare – eller koste – svært mye.

En annen form for grafisk kompetanse som etterspørres, er tegner-tjenester til utforming av illustrasjoner i både vitenskapelige og populærvitenskapelige publikasjoner. Omfanget av dette behovet er ikke kjent. Flere institutter har egne tegnere ansatt. Før man har data som kan antyde noe om behovets størrelse, bør forlaget ikke vurdere å ansette tegnere. Forlaget bør imidlertid her, som på mange andre områder, være et serviceapparat som hjelper den enkelte forfatter med å skaffe de tjenester som er nødvendige.

3.7.5 Rådgivning med hensyn til språk, oversetting med mere

En viktig forutsetning for at det skal være formålstjenlig for Universitetet i Tromsø å bruke ressurser på en trykksak, er at språket i trykksaken er godt. Dårlig språk med sta-

vefeil og/eller rene tastefeil gir et dårlig inntrykk av både Universitetet og forfatteren, og vil gi leseren en negativ innstilling til det faglige innholdet i trykksaken. Lite gjennomarbeidet språk og/eller dårlig korrekturlesing vil kunne resultere i meningsløsheter eller, i verste fall, at meningsinnholdet blir noe helt annet enn det man ønsker¹. Det vil også klart indikere at Universitetet egentlig ikke mener trykksaken er av viktighet eller verdi.

Mye av det som publiseres av ansatte ved Universitetet, publiseres på engelsk. Universitetet har også en god del informasjonsmaterieell som er utgitt på engelsk. Noe publiseres også på tysk, fransk, finsk, samisk og russisk, av personer som arbeider med disse språkene. Man kan derfor nøye seg med å se på bruken av engelsk.

Den vitenskapelige publiseringen på engelsk skjer hovedsakelig i form av artikler i vitenskapelige tidsskrifter. Det stilles strenge krav til kvaliteten på de artikler som skal antas i de velrenommerte tidsskrifter, også den språklige bearbeiding må være førsteklasses. Da de fleste av våre vitenskapelig ansatte har norsk som morsmål, er de språklige krav en ekstra barriere som gjør at det kan ta mer arbeid og lengre tid, eller kreves mer original forskning, for å bli antatt.

Informasjonsmaterieell på engelsk er enten beregnet på markedsføring av Universitetet overfor forskere, potensielle studenter og på generell informasjon overfor utlendinger; eller er praktisk informasjon til utenlandske studenter og tilsatte. Slik informasjon må være på et korrekt, enkelt og lettfattelig engelsk. Store deler av målgruppen har ikke engelsk som morsmål, og det må man ta hensyn til.

Skal Universitetet etablere et forlag, må man være villig til å bruke midler til språklig bearbeiding av alt som utgis i forlagets navn. Nivået på den språklige bearbeiding vil selvfølgelig måtte variere med trykksakens forfatter, formål og målgruppe; fra ren korrekturlesing til språkvask. Det bør knyttes språkkompetanse til et eventuelt forlag, disse ressursene må også være tilgjengelig for administrasjonen og for vitenskapelig ansatte som skal publisere hos andre.

3.8 Distribusjon og markedsføring

Ut over å sørge for at trykksaker har et profesjonelt utseende og layout, og et språk som virker som en positiv markedsføring av Universitetet, samt en økonomisk optimal produksjon, må argumentet for et forlag være å sørge for at Universitetets produkter blir kjent og blir distribuert til dem som måtte ønske å lese dem og/eller eie eksemplarer.

3.8.1 Distribusjon

I denne sammenheng omfatter distribusjon mottak av bestilling, fakturering, pakking og forsendelse, betalingsmottak, oppfølging av ubetalte fakturaer.

Omfanget av dette arbeidet i dag er det svært vanskelig å si noe sikkert om, det er fordelt på mange enheter og personer. Målet med forlagsetablering må bl.a. være å oppnå økt salg, slik at distribusjonsarbeidet bør øke. Dette har man verken fysisk apparat eller regnskapsrutiner til å gjøre på en fullgod måte.

For produkter som man kan vente et visst salg på, vil det kunne være tjenlig å benytte seg av distribusjonstjenester via f.eks. Forlagscentralen, som da vil ta seg av hele prosessen. Vi kan nøye oss med å levere en større mengde bøker og motta avregning etter hvert. Dette er ikke kostnadsfritt, men synes allikevel bedre enn å skulle bygge opp en stor tjeneste på Universitetet.

¹ Når f.eks. «The Andenes Whaling Centre» i en brosjyre fra RiTØ ble til «The Andenes Wailing Centre» kan man selvfølgelig se det som et innlegg i hvalfangstdebatten, men særlig god informasjon til utenlandske besøkende er det ikke.

3.8.2 Markedsføring

En gjennomgang av Universitetsforlagets organisasjon og økonomi viser at markedsføring er en vesentlig kostnad ved utgivelse av vitenskapelig litteratur og lærebøker. Et lokalt Universitetsforlag vil ikke kunne bygge opp et apparat som skal kunne konkurrere med de større kommersielle forlag. Det vil derfor være nødvendig at man definerer sitt virkeområde til å være den vitenskapelige litteratur som ikke er kommersielt interessant. Denne litteraturen krever nemlig en helt annen filosofi for markedsføring og distribusjon enn den kommersielle litteraturen. Markedsføringen må i stor grad tilpasses den enkelte utgivelse. De kommersielle forlags markedsføringsstrategier med annonsekampanjer, Direct Mail osv har liten plass i markedsføringen av vitenskapelige publikasjoner. I et lite forlag vil det ikke være plass til begge typer produkter, og da må vitenskapsens behov prioriteres.

3.8.3 Elektronisk publisering — alternativ og supplement

Vitenskapelig publisering har i dag en langt større utgiftsside enn inntektsside. Opplagene er jevnt over små, mens trykke- og distribusjonsutgiftene er store. Den typiske utgivelse er derfor avhengig av økonomisk støtte, f.eks. ved at den enkelte forsker bekoster utgivelsen av sine forskningsmidler. Elektronisk publisering på Internettet har derfor i de siste år vokst frem som et alternativ til papirbasert publisering. Fordelene er mange: Kostnadene ved *klargjøring* til “trykking” er ikke vesensforskjellig fra tradisjonell trykking, men det påløper ingen *trykkekostnader*. (Forutsatt at institusjonen har en Webserver.) Påløper det trykkekostnader, vil det være hos den som skal benytte seg av publikasjonen.

Det som er publisert på Internett har et stadig voksende milliontall mulige lesere, og det store flertall av vestlige forskere har tilgang til det som er publisert. Nettet tilbyr gode muligheter for å søke frem informasjon som er publisert. For den som skal sitere fra elektroniske publikasjoner er én fordel at tekst kan klippes fra publikasjonen og limes inn i ens egen tekstbehandler — det sparer skrivearbeid og sikrer at sitatet er korrekt.

Ulempen med elektronisk publisering er selvfølgelig at brukerne fortsatt er vant til å lese papir, og å bruke skjermen fremstår som ubehagelig i flere betydninger. Det må vel også sies at elektronisk publisering per i dag ikke betraktes som helt stueren i mange miljøer.

Situasjonen i dag er broket: Vi finner seriøse vitenskapelige tidsskrifter (med peer-review) som publiseres utelukkende elektronisk; som publiseres med hel eller delvis fulltekst i tillegg til papirutgave; som publiserer abstracts elektronisk; som publiserer innholdsfortegnelse elektronisk; eller bare markedsfører seg elektronisk.

Det er vår påstand at vi står overfor en utvikling som gjør at elektronisk publisering om få år vil kunne være viktigere, dvs stå for en større mengde av den vitenskapelige publiseringen, enn tradisjonelle trykte publikasjoner. Spesielt vil dette gjelde for den publiseringen som i dag skjer i tidsskrifter.¹

For et lite, nystartet forlag vil det være viktig å orientere seg mot den nye virkelighet fra første stund, slik at man ikke utvikler papirbaserte produkter som enten raskt blir lagt om til elektronisk publisering eller blir en økonomisk klamp om foten for de miljøer de springer ut av.

¹ Publikasjoner med høyt inntekspotensiale ved abonnement/løssalg eller store reklameinntekter, samt læremidler, vil fortsatt være papirbundne.

Det vil også (jf 3.6.8 Administrative utgivelser) være naturlig at et forlag får ansvaret for en del av de administrative og markedsføringsrelaterte utgivelser. Det er avgjørende for Universitetets evne til å konkurrere om oppmerksomheten hos elever i videregående skole, at man snarest legger f.eks. studiehåndboken ut på nettet i elektronisk utgave — i første omgang som et supplement til papirutgaven, på 3–5 års sikt kanskje i stedet for den trykte utgaven. Også slike betraktninger gjør det nødvendig at det nye forlaget fokuserer på elektronisk publisering.

3.8.4 Publish on demand — trykking etter behov

Moderne elektronikk og kopieringsteknologi gjør det mulig å trykke enkelt eksemplarer av publikasjoner til en rimelig kostnad. Er det endelige opplaget for publikasjonen stort vil eksemplarkostnaden bli høyere enn ved offsettrykking; grensen for lønnsomhet går et sted mellom 300 og 500 eksemplarer. Vi kan trygt gå ut fra at det meste av det et eget forlag skal produsere, vil komme ut i et begrenset antall eksemplarer. Denne typen tryk-
keteknologi vil derfor være interessant. I dag må trykksaker som skal trykkes, trykkes i et på forhånd avtalt antall eksemplarer. Gjenopptrykk blir svært dyrt, og tar tid. Man tar derfor oftest «godt i» og brenner inne med kostbare eksemplarer — og i noen tilfeller får man ikke mange nok eksemplarer. Et hustrykkeri som foreslått i del 4 Trykkerivirksomhet, vil inneholde den teknologi som er nødvendig for at et forlag skal kunne basere seg på å trykke etter behov.

3.9 Egne publikasjonsserier

I den første fasen av en forlagsetablering bør man ha som mål at forlaget overtar arbeidet med utgivelse og distribusjon av de skrifter som i dag utgis av Universitetet, dvs at man flytter deler av det arbeidet som gjøres i dag. Forlaget bør også stå som trykker og utgiver av alle avhandlinger og hovedfags-/diplom-/kandidatoppgaver som framlegges.

Et naturlig neste steg vil være å søke å overta de tidsskrifter/skriftserier som har sitt utspring i Tromsømiljøer men i dag utgis på andre forlag. Eksempler på dette *kan* være *Acta Borealia* og «Tromsø-studier i språkvitenskap». En slik overtakelse vil selvfølgelig bare kunne gjennomføres dersom de aktuelle fagmiljøer mener seg tjent med det.

Som en videreutvikling må forlaget utvikle egne, nye skriftserier, ev. tidsskrifter. Dette kan skje med utgangspunkt i eksisterende skriftserier innenfor humaniora og samfunnsfag.

3.10 Økonomiske betraktninger

De økonomiske betraktninger vanskeliggjøres noe av at det viser seg vanskelig å få god oversikt over hva vi bruker penger på m.h.t. trykksakproduksjon, dvs hvor kostnadsfaktorene ligger. Dette skyldes delvis at regnskapssystemet ikke er aktivt utviklet for å fremskaffe slik informasjon, delvis at konkrete enkeltfakturaer viser seg å gi svært liten informasjon. Forsøk på å fravriste inntektsregnskapet interessant informasjon har vært lite vellykket.

Et viktig mål med en forlagsetablering må være å etablere regnskapsrutiner som sikrer oss informasjon om hva vi bruker penger på, og hvilke inntekter vi har på de enkelte produkter. Dette kan gi oss mulighet til å gjøre nye og bedre vurderinger om et par års tid.

3.10.1 Mva-problematikken

Ved produksjon og salg av bøker oppstår det en til dels komplisert situasjon omkring mva (merverdiavgift). Bøker er nemlig fritatt for mva ved omsetning i siste ledd. Det betyr at man kan få refusjon av mva på de kostnader man har hatt til produksjon av bø-

kene. Denne problemstillingen ivaretas meg bekjent ikke i det hele tatt i dag, og dette koster Universitetet en del penger. Å etablere rutiner for å håndtere mva-problematikken vil ikke være kostnadsfritt, men netto er her penger å hente. Dessverre har vi ikke regnskapsdata som er gode nok til at man vil prøve å kvantifisere beløpet.¹

3.10.2 Kostnader til grafisk kompetanse

Vi vet at vi betaler betydelige beløp til grafiske byråer i dag. Vi vet ikke hvor mye vi betaler for grafisk kompetanse i og for seg, hvor mye vi betaler for rent trykkeriarbeid og hvor mye vi betaler for arbeid som med fordel kunne vært gjort av oss selv.

Det har under utredningen vært fremhevet at et forlag trenger en grafiker. Dette er basert på det faktum at man bruker betydelige midler på layout og design av trykksaker, ikke minst gjelder dette informasjons- og markedsføringsmateriell. Det som etter hvert fremstår som klart, er at det brukes mye arbeid på typografitjenester, ofte gjøres dette av personer som ikke har utdanning i faget. Det vil være en fordel for et forlag, og for Universitetet, at forlaget har en fagutdannet typograf blant sine medarbeidere. Videre vil en del kapasitet m.h.t. typografisk arbeid kunne legges til et hustrykkeri (som foreslått i utredningen om trykkerivirksomhet).

3.10.3 Kostnader ved ukritisk trykksakproduksjon

En gjennomgang av en del trykksaker og kostnadene ved produksjon av dem, har overbevist om at man bruker unødig mye penger på en del trykksaker. Noen trykksaker burde vært erstattet med elektronisk publisering, andre trykksaker er produsert på en unødig dyr måte. Noen av fallgruvene ville vært unngått dersom man hadde en instans som kunne kommunisere med trykkeriene på en profesjonell måte, og hadde kompetanse til å luke ut fordyrende unødvendigheter og justere kravene til trykksakene til et økonomisk forsvarlig nivå.

Det er også viktig å være klar over at man internt har flere gode trykkerier, med maskiner hvis teknisk/økonomiske kapasitet er til dels sterkt underutnyttet. Det viser seg at mange eksterne trykkeoppdrag ville kunne vært utført billigere internt, og med en tilfredsstillende kvalitet. En vurdering av hvilken trykkeritjeneste som er den riktige til en gitt trykksak, er også en vurdering et forlag vil måtte foreta.

3.10.4 Forfatterrettigheter

Forholdene omkring hvem som er rettighetshavere til det som publiseres i Universitetets navn er i stor grad ikke gjort til gjenstand for avtaler. Et forlag vil måtte arbeide med å få klare linjer på dette området, og opprette standardavtaler mellom forfattere og utgiver.

Et generelt fenomen er at dette ikke har vakt særlig debatt fordi det som utgis i Universitetets navn ikke har slik salgsappell at rettighetene har økonomisk verdi (unntakene finnes, men de er få). Det utgis også skrifter på andre forlag (med støtte fra Universitetet) uten at disse forlagene yter honorar til forfatteren. Det vil være et rimelig prinsipp at når Universitetet i praksis tar alle kostnader ved utgivelsen, må Universitetet også overta fulle rettigheter til videre publisering, gjenopptrykk mm uten å yte honorar til forfatterne. Det må muligens innarbeides klausuler som sikrer forfatterne honorarer dersom et skrift skulle selge over et visst antall.

¹ For å illustrere at mva ikke er enkelt kan det være interessant å nevne at et konkret resultat av arbeidet i forbindelse med denne utredningen, er en refusjon på drøyt 80 000 kroner vedrørende for mye fakturert mva fra et forlag.

3.11 Forslag til tiltak

Det etableres en forlagsenhet ved Universitetet i Tromsø, som et 3-årig prosjekt. Prosjektet evalueres både m.h.t. hvordan brukerne har opplevd forlagets tjenester og service, og m.h.t. dokumenterte økonomiske resultater. Den økonomiske evaluering skjer løpende, dvs hvert år, mens en bredere evaluering må utstå til mot slutten av prosjektperioden.

3.11.1 Begrunnelse

Formidling av forskningsresultater og forskningsaktiviteter er viktig for Universitetet, og blir stadig mer fokusert. En velorganisert og velfungerende utgivelsesaktivitet med tilhørende markedsføring og distribusjon blir derfor av stor betydning. Det er stor aktivitet på forlagssiden ved Universitetet i Tromsø, denne aktiviteten er ikke koordinert og produktene har kvalitetsmangler. Et forlag vil kunne ivareta de teknisk/administrative og forlagsfaglige sidene ved aktivitetene, og sikre at inntekspotensialet ivaretas fullt ut.

Et forlag vil være et godt instrument for å møte den økende fokuseringen på publisering fra departementet og fra omverdenen generelt. Forlaget vil også bidra aktivt til markedsføring av Universitetet.

3.11.2 Ambisjonsnivå for et eventuelt forlag

Man kan ha mange ambisjoner med et forlag ved Universitetet i Tromsø. Etter vår oppfatning bør man i denne omgang ha ambisjoner om å etablere et forlag som først og fremst sørger for:

- Enhetlig design og layout for å ivareta en viss markedsføringseffekt

- Språkbearbeiding, oversettelse og korrektur

- Kommunikasjon med og valg av eksterne og interne trykkerier for å holde kostnader nede

- Publisering på Internett

- Regnskap og rutiner som sørger for å utnytte mva-reglene og gi styringsinformasjon

- Effektiv og fornuftig distribusjon og markedsføring

En forlagsetablering bør altså i denne omgang ikke ta sikte på å påvirke hva som utgis av Universitetet, men hvordan det utgis og gjøres tilgjengelig for interesserte. En konsekvens av dette vil være at man i første omgang bibeholder de serier man har i dag, med den samme redaksjon (eller mangel på sådan) og det samme utgivernavn.

I neste omgang, når man har vunnet erfaring, vil det kunne være naturlig at forlaget søker å overta de utgivelser som i dag utgis på andre forlag, samtidig som man søker å utvikle egne publikasjonsserier under et *eget* forlagsnavn som supplement til eller erstatning for dagens publikasjonsserier.

3.11.3 Forlaget — ressurser, organisering og økonomi

3.11.3.1 Hvilke ressurser trenges for å etablere et forlag

Det er mange områder som skal dekkes innenfor en forlagsorganisasjon:

- Markedsføring

- Typografi og layout

- Økonomi

- Regnskap

- EDB

Språk – norsk og engelsk

Alle medarbeiderne må i tillegg være godt fortrolig med bruk av PC og PC-verktøy som tekstbehandler, Desktop Publishing, presentasjonsgrafikk mm, og være i stand til å til-egne seg nye kunnskaper og verktøy på egen hånd. De må også ha god og sikker språk-sans og beherske engelsk.

Forlagsenheten foreslås etablert med følgende bemanning:

1 leder

1 typograf

1 medarbeider for språkvask

1 medarbeider for økonomi, regnskap, EDB (inkludert Internett/WWW)

I tillegg vil forlaget ha behov for å leie inn arbeidskraft til arbeid med distribusjon, ev inngås avtale med ekstern distributør. Det må også påregnes at man vil måtte leie inn EDB-konsulenter i perioder.

Når det gjelder stillingshjemler, så er det per i dag ingen stillinger som naturlig kan trekkes inn i forlaget. I og med at forlaget i første omgang foreslås etablert som et 3-årig prosjekt, kan hjemmelsproblemene løses over noen tid.

3.11.3.2 Hvordan bør et evt forlag tilknyttes organisasjonen

Ulike organiseringer av et internt forlag kan tenkes, med mange plasseringer på organi-sasjonskartet. Forlag knytter an til UBs virksomhet, samtidig har IMV planer om en formidlingsenhet. Et forlag kan også tenkes organisert i tilknytning til en eventuell felles AV-enhet.

Som det vil fremgå av synspunktene i det foregående, er det en oppfatning at forlags-virksomheten i første rekke (i de første år) vil være en økonomisk/administrativ felles-funksjon.

Forlaget vil også, bl.a. gjennom et forlagsansvar for mye av den trykte og elektroniske informasjonen om/fra UiTø, ha sterke berøringspunkter med informasjonsavdelingens virksomhet. Forlagets produkter vil samtidig være svært viktige for profileringen av Universitetet, og markedsføringen av forlaget og dets produkter vil måtte gå hånd i hånd med markedsføring av Universitetet. Det foreslås derfor at et forlagsprosjekt organiseres i tilknytning til informasjonsavdelingen. En slik organisering har den ulempen at det blir noe lang avstand til fagmiljøene, som jo er de som i første rekke skal betjenes. Et alter-nativ er derfor at forlaget knyttes til UB, som har sterkere faglig orientering og har bøker og tidsskrifter som sitt fag. Tilknytning til en av de rent vitenskapelige enhetene må fra-rådes.

På sikt kan det være aktuelt å organisere forlaget som en frittstående enhet. Dette kan være ønskelig av flere årsaker:

Andre regnskapsprinsipper som passer bedre for en bedrift (som et forlag jo vitterlig er)

Ønske om å skille forlagsdriften helt ut fra Universitetet for å få helt klare økono-miske linjer, slik at forlaget kan betjene andre miljøer (UNIS, NORUT, RiTø, HiTø, Norsk Polarinstittutt mm) i Tromsø og omegn.

Bedre evne til å utnytte mva-reglene.

Ved en utskilling kan man tenke seg flere modeller:

Frittstående stiftelse

AS eid av Fondet for Universitetet i Tromsø

AS eid av Studentsamskipnaden

AS som inngår i NORUT-gruppen

En slik utskilling vil koste en del ressurser å etablere, og det er ikke foretatt noen vurdering av alle sider ved de ulike modeller. En utskilling bør derfor ikke være aktuell i prosjektperioden, men kan vurderes dersom en evaluering konkluderer med at prosjektet bør videreføres.

3.11.3.3 Prinsipper for kostnadsfordeling mellom forlag og institutter

Det er tidligere vedtatt å ikke sette av sentrale midler til publisering. En logisk videreføring av dette vedtaket er at de enheter som ønsker å publisere, må dekke alle kostnader som er forbundet med dette. Dette vil igjen si at en forlagsenhet i prinsippet ikke skal koste noe ekstra, det skal bare være snakk om en annen organisering av kostnadene.

En minutiøs refordeling av kostnader vil koste svært mye administrativt, og vil sannsynligvis legge en viss demper på lysten til å publisere, evt gjøre det attraktivt å gå andre veier med publiseringen og på den måten undergrave intensjonen med en forlagsetablering.

Noen av fordelene ved et forlag, som kvalitetsforbedring og økt markedsføringseffekt av det som publiseres, vil ikke kunne kvantifiseres som inntekter men vil være fordeler universitetet bør være villig til å betale for. Kostnader ved slike forbedringer kan vanskelig fordeles på publikasjonene.

Det er også uttalt en viss vilje til økt satsing på publisering. Dette gjør det rimelig at man til dels ser utgiftene med forlaget som en sentral kostnad, som ikke skal dekkes inn.

Endelig skal forlaget ha en inntektsside, for det første økt salg, for det annet reduserte kostnader per publikasjons/eksemplar p.g.a økt effektivitet og for det tredje reduserte mva-utgifter.

Skal forlaget kunne utvikle egne publikasjonsserier, må forlaget ha midler som kan prioriteres til dette. Det foreslås at inntektene for salg av instituttene publikasjonsserier deles mellom instituttene og forlaget (som motytelse for at instituttene frigjøres for arbeid). Dette kan være en spore til høy aktivitet på markedsføringssiden. Deler av disse salgsinntektene bør forlaget kunne disponere til å utvikle egne serier.

Det foreslås også at de midler som i dag utbetales til den enkelte kandidat — «tilskudd til kandidatoppgaver» — i stedet kanaliseres til forlaget til støtte for dets generelle drift. Begrunnelsen for tilskuddet til kandidatoppgavene var at kandidatene hadde utgifter med å få maskinskrevet oppgavene og få dem kopiert. I dag stiller instituttene PC-utstyr til rådighet for studentene, og pengene brukes delvis til å kjøpe kopieringstjenester for. I denne prosessen skapes det mange regnskapsbilag, og en en bloc-overføring til forlaget vil være en administrativ forenkling. Man vil også oppnå at forlaget vil ha alle oppgaver liggende klar til trykking dersom det skulle bli etterspørsel etter dem. Forlaget må selv sagt til gjengjeld besørge trykking av det nødvendige antall eksemplarer til sensur og pliktavlevering samt til kandidaten.

En modell for kostnadsdeling mellom forlag og institutt kan være som følger:

	Institutt	Forlag
Trykkekostnader	Dekkes fullt ut av instituttet	
Salgsinntekter	Deles mellom forlag og institutt	Deles mellom forlag og institutt
Fakturerte markedsføringskostnader (annonsering)	Dekkes fullt ut av instituttet	
Mva-refusjon		Inngår i finansieringen av forlaget
Forlagshonorar fra institutt til forlag	Etter avtale	Etter avtale
Tilskudd til kandidatoppgaver		Inngår i finansieringen av forlaget
Språkbearbeiding	Betales etter avtale	
Typografiarbeid	Betales med standardsatser	

Med en slik finansieringsmodell vil forlaget fakturere ut ca halvparten av kostnadene sine til instituttene (i tillegg til at direkte kostnader faktureres fullt ut), mens det øvrige dekkes gjennom tilskudd fra felleskassen.

3.11.3.4 Budsjett for et forlag i full drift:

Nedenfor er satt opp et forslag til budsjett for et forlag for et helt år, og forutsatt full drift. Budsjettet er satt opp skjønsmessig, men viser hvordan man kan tenke seg virksomheten drevet og finansiert. Utgifter som er forutsatt dekket fullt ut av instituttene direkte, er ikke tatt med.

Det er ikke budsjettert med generelle forlagshonorarer. I dag betales det en god del slike honorarer for utgivelser på andre forlag. Det er tale om til dels betydelige beløp per publikasjon. Eksempelvis betaler vi ca 30 000 kr i forlagshonorar til Universitetsforlaget for utgivelsen av Studiehåndboka.

	Utgift	Inntekt
Lønn 4 stillinger, anslag + tilfeldig arbeidshjelp, EDB-assistanse mm	1 600 000	0
Trykking som ikke dekkes av instituttene, eks kandidatoppgaver og egne publikasjonsserier	200 000	0
Typografitjenester, leid hos hustrykkeriet	100 000	0
EDB-utstyr (gjennomsnitt per år)	50 000	0
Programvare (gjennomsnitt per år)	50 000	0
Distribusjonskostnader (porto, frakt, betaling for tjenester)	150 000	0
Designtjenester	100 000	0
Markedsføring (som ikke dekkes i tilknytning til de enkelte publikasjoner)	100 000	0
Omdisponering av «Tilskudd til kandidatoppgaver»	0	1 000 000
Salgsinntekter	0	500 000
Mva-refusjoner	0	100 000
Typografiarbeid	0	300 000
Språkbearbeiding	0	300 000
Generelt driftstilskudd		150 000
	2 350 000	2 350 000

4. Trykkerivirksomhet

4.1 Målet med utredningen

Kostnaden ved Universitetets papirforbruk til kopiering og laserprinting er i seg selv i størrelsesorden 1,4 mill kr. I tillegg kommer kostnader til anskaffelse og vedlikehold av kopimaskiner. I 1995 utgjorde dette for UiTø totalt ca kr 3,5 mill. Ut over det vi kopierer selv kommer eksterne trykkingskostnader på knapt 5,1 mill kr. Tabell 1 er tall hentet fra regnskapet for 1995.

Det totale beløpet som brukes til kopiering og trykking ved UiTø blir da ca 10 mill kr, i tillegg kommer lønnkostnadene ved kopieringen. Alt i alt må man regne en total kostnad rundt 12 mill kr, hvilket tilsvarer 5,75 % av det totale disponible beløp på post 11.

Summer Forbruk	Art							
Inst	ANDRE KOPIERINGSUTGIFTER	KJØP KOPIMASKINER	PAPIR DATA-/KOPIMASKINER	SERVICE MM KOPIMASKINER	TRYKKINGSUTGIFTER	VEDERLAG - ANNEN KOPIERIN	VEDERLAG - KOPINOR	Totalt
ABUP	0	0	0	0	68 585	0	0	68 585
ADM	9 778	113 338	60 370	165 659	1 436 565	0	1 266	1 786 976
EDB	0	0	-19 026	33 417	0	0	0	14 392
F. infrast.	0	81 233	0	0	0	0	0	81 233
Fag MED	1 571	0	189 963	40 676	158 922	0	92 178	483 311
Felles-/uford.	0	0	0	0	55 085	0	748 022	803 106
IBG	0	149 648	118 044	94 010	113 422	0	20 054	495 177
IKM	8 285	0	333	56 238	55 595	0	8 404	128 854
IMB	1 067	0	34 855	179 484	-23 088	0	0	192 318
IMR	53 895	411 891	113 168	103 036	197 632	0	7 641	887 262
IMV	18 546	162 360	8 025	104 062	1 020 935	0	0	1 313 928
IRV	20	84 833	36 989	92 634	37 957	0	5 841	258 275
ISL	68 451	0	123 255	215 667	103 188	8 409	33 348	552 319
ISM	1 335	55 203	80 430	37 521	266 178	0	0	440 666
ISV	102 117	351 788	266 599	426 125	124 383	7 878	254 965	1 533 855
NFH	9 868	0	153 201	230 278	397 001	0	34 779	825 126
RASAF	0	0	11 719	12 102	90 090	0	0	113 911
SEMUT	879	0	4 174	14 781	8 291	0	0	28 124
SESAM	27 450	0	0	0	101 810	0	0	129 260
Styrets	0	0	0	0	12 195	0	0	12 195
UB	0	0	176 301	185 796	81 359	0	0	443 457
UNIKOM	6 677	0	33 431	72 269	767 952	525	5 682	886 536
Totalt	309 938	1 410 293	1 391 829	2 063 755	5 074 056	16 812	1 212 182	11 478 864

Tabell 1

Det er av stor interesse å se på hvorvidt disse pengene anvendes på en måte som er rasjonell, og om man kan finne billigere måter å gjennomføre produksjonen på.

Ved gjennomgangen har man nøydt seg med å vurdere den teknologi som man kan kalle kopieringsteknologi. Annen teknologi (eks. offset) er såvidt kostnadskrevende at den vil kreve et helt annet trykkevolum enn det vi har. Den er heller ikke konkurransedyktig på små volumer. Selv om man velger å etablere et internt trykkeri (kopisentral) vil det fortsatt være behov for å kjøpe slike trykkeritjenester eksternt når økonomi eller praktiske omstendigheter tilsier det.

4.1.1 Kopikostnad

Med de regnskapsførte kostnadene til kopiering og et anslag på lønnskostnader relatert til kopieringen, kommer vi til en total kostnad per kopi på ca 38 øre (eksklusive Kopinoravgifter). Dette er et tall som er beheftet med noe usikkerhet, bl.a. er lønnskostnadene meget skjønnsmessig anslått (tilsvarer ca 6 årsverk totalt). En del relevante kostnader er nok også «gjemt» i større sekkeposter og er ikke kommet med i regnestykket. Holder vi lønnskostnadene utenfor, har vi en total kostnad per kopi på 27,2 øre.

Det kan nevnes at ved Høgskolen i Bodø har man organisert sin kopieringstjeneste slik at man har full kostnadsdekning inkludert overhead (ikke tatt med i vår kalkyle) med en standard kopipris på 40 øre. Dette indikerer at våre kostnader per kopi er noe for høye, selv om tallene ikke er avskrekkende.

4.1.2 Behov for kritisk gjennomgang av kopieringen

Ved Universitetet i Tromsø produseres det ca 19 mill kopier i løpet av et år.¹ Det kjøpes inn ca 20 mill ark A4 kopipapir til bruk i kopimaskiner og laserprintere. Omsatt i fysiske størrelser tilsvarende 19 mill ark 1 187 500 m² eller 1 187 mål. En m² veier oftest 80 g, så papirforbruket blir i underkant av 100 tonn. Satt litt på spissen kan vi si at hver ansatt på Universitetet årlig produserer sin egen vekt i papir.

Et siktemål må være å strebe mot å redusere kostnadene ved både å effektivisere produksjonen av kopier og ved å redusere omfanget av slik produksjon. Å redusere omfanget av slik produksjon må anses for å ligge utenfor rammen for denne utredningen, noen poenger i den anledning vil allikevel bli nevnt.

Redusert omfang av produksjon, både i antall sider og i antall fysiske papirark, har økonomiske konsekvenser ut over de reduserte kostnader ved at servicekostnader for kopimaskiner/laserprintere blir lavere og utgiftene til innkjøp av papir reduseres. Papirmengde har på lengre sikt konsekvenser for interne og eksterne distribusjonskostnader (f.eks. porto) og for kostnader til arkivering, både i arkiv og i den enkeltes bokhyller.

Ut over det å redusere kostnadene er det viktig å fokusere på miljøvirkningen av det vi gjør. I en slik sammenheng er redusert forbruk av papir og rekvisita til kopieringsmaskiner og skrivere av betydning.

4.1.2.1 Alternative produksjonsformer for administrative dokumenter

Det forutsettes at det ikke er særlige muligheter til å spare inn på antallet sider som kopieres til bruk for studentene. Produksjonen av slikt materiale fremstår som effektiv, og uten særlig «svinn». Mye av det som kopieres av og til studentene, betaler de for.

En betydelig del av den totale produksjonen må antas å ha tilknytning til administrativt arbeid og til styrer, råd og utvalg. Informasjonsflyten er per i dag 100 % papirknyttet,

¹ I følge oppgaver sendt KUF i august 1995. Tallene bygger på registrert kopivolum i 1994. For Xerox-maskiner bygger tallene på oppgaver fra Xerox, kopivolum for 1995.

med mye manuell flytting av tekst mellom dokumenter. Det pågår for tiden en utredning om nytt arkivsystem ved Universitetet, tanken er at et nytt system skal inneholde funksjonalitet for elektronisk saksbehandling, noe som vil effektivisere informasjonsflyten og drastisk kunne redusere kopieringsvolumet for denne delen av virksomheten.

4.1.2.2 Bruk av Internett

Det som kan sies uavhengig av arkivsystemet, er at Internetteknologi allerede i dag gir muligheter for besparelser m.h.t. dokumentdistribusjon. Mye av det som distribueres av administrativ informasjon er til informasjon, til lesing og til senere oppslag (eks. reglementer). Internett egner seg meget godt til å distribuere og oppbevare slik informasjon. Lønnsomheten i å bruke Internett avhenger av antall kopier som blir spart, og hvor enkelt det er å kode det enkelte dokument for innlegging på WWW.

4.1.3 Kopiering av eksamensbesvarelser

I samtaler med instituttene er noe av behovet for stor kopieringskapasitet forklart med at man i perioder har stort behov for kopiering av eksamensbesvarelser. «Det står folk og kopierer døgnet rundt.»

Det er klart at dette er en faktor som påvirker både antallet kopimaskiner og hvilken kapasitet de må ha. Ved flere institusjoner, bl.a. HiTØ, benytter man i stedet for kopiering selvkarboniserende gjennomslagsark som eksamensark. Dette er økonomisk sett en langt bedre løsning. Ved HiTØ koster hvert ark 58 øre inkludert gjennomslagskopier, vi må regne med at et ark eksamensbesvarelse ofte medfører 3 fotokopier, og har en total kostnad på knappe 2 kr.

Eksamensinspektøren arbeider med å vurdere hvorvidt UiTØ i større grad bør benytte gjennomslagsark. Det som taler mot en slik løsning, er at det medfører større fysisk belastning på studentene (må skrive hardt, i en på forhånd stresset situasjon) da vi må ha minst 3 kopier til sensurkommisjonene.

Det må være de praktiske forhold rundt avvikling av eksamen og sensur som avgjør hvordan besvarelsesarkene skal utformes, men da det har betydning for dimensjoneringen av kopieringskapasiteten er det viktig å ha med seg i vurderingen av en etablering av felles trykkeri.

4.1.4 Bruk av eksterne trykkerier

Det brukes betydelige beløp på trykking eksternt, drøyt 5 mill kr er bokført i 1995. Mye av dette er naturligvis trykking det ikke er relevant å trekke inn i en vurdering av et internt trykkeri; det gjelder trykking av Ottar, Tromsøflaket, Mimes Brønn, visittkort, brevpapir, konvolutter, eksamensark, reklamemateriell osv. Hvor mye som utgjøres av slik trykking, gir ikke regnskapet informasjon om.

Det er allikevel ikke tvil om at det settes ut til trykking mange trykksaker som med mindre investeringer kunne vært utført like godt på campus. Dette gjelder kanskje spesielt utredninger, rapporter o.l. administrative publikasjoner som utgis i et begrenset antall. Som en tommelfingerregel kan man si at trykksaker i et opplag på 300 eller mindre blir svært dyre å trykke eksternt. Når det likevel gjøres, skyldes dette enten krav til farge-trykk (i innmat) eller krav til mer forseggjort innbinding enn stifting eller «tape» i ryggen. Fargetrykk vil det med dagens teknologi ikke være økonomisk forsvarlig å etablere i større skala lokalt, mens innbindingsmuligheter vil kunne etableres uten at kostnadene, sett i forhold til innsparingspotensialet, vil være avskrekkende.

4.1.4.1 Behov for kompetanse også ved bruk av eksterne trykkerier

En kritisk gjennomgang av en del fakturaer fra trykkerier viser at det er satt ut trykkeoppdrag som kunne vært gjennomført lokalt til en lavere pris. Det viser også at det er satt ut oppdrag som nok ikke kan gjennomføres lokalt, men hvor trykksakene er utformet slik at oppdragene har blitt unødvendig dyre.

Tilgang på kompetanse som kan vurdere trykksakene og gi råd m.h.t. utforming for å redusere trykkekostnadene vil derfor være av betydning for Universitetet. Slik kompetanse kan enten legges til et trykkeri eller til et forlag.

Det er vel heller ingen tvil om at større bruk av anbud og tilbudsforespørsler vil kunne gi betydelige økonomiske fordeler for Universitetet. Dette fordrer at man har en sentral enhet som kan forestå arbeidet mot trykkerier, det er et for stort apparat til at det er lønnsomt for den enkelte å dra i gang en slik prosess for den enkelte trykksak.

4.1.4.2 Bruk av eksterne kopikontorer

Det brukes også eksterne kopikontorer. Dette samsvarer dårlig med den underutnyttelse av kapasitet som synes å være dokumentert i 4.2.1 Oversikt over kopimaskiner og kopivolum. Et av målene med en eventuell etablering av felles trykkeri må være å unngå at man kjøper inn tjenester som man kan få dekket internt til en langt lavere merkostnad. Når det først er investert i dyre maskiner, må det være et absolutt krav at disse utnyttes så langt det er praktisk gjennomførbart.

4.2 Nåsituasjonen

4.2.1 Oversikt over kopimaskiner og kopivolum

Tabell 2 gir en oversikt over antall kopimaskiner og kopivolum for hver enhet, sortert etter kopivolum. Antallet maskiner per enhet viser ganske klar sammenheng med antall personer (ansatte/studenter) og geografiske forhold.

ISV	16	4775000
Fagmed	15	2670489
ISL	8	1921825
NFH	13	1716740
ADM	18	1566600
UB	17	1377000
IMR	15	1069200
IRV	6	880000
UNIKOM	3	870000
IMV	8	752811
IBG	5	659898
ISM	3	461627
AAB	1	228260
ABUP	1	73925
EDB	2	70000
Sentrene	1	4000
RHD	1	2000
Totalt	133	19099375

Tabell 2

Tabell 3 er en oversikt over de 10 mest benyttede (høyest kopivolum) maskinene ved UiTø. Det som er ganske slående, er at maskinene har en utnyttelse som enten er på grensen av, eller er lavere enn, det som er økonomisk fordelaktig. anbefalt volum er det volum Statskjøp har beregnet som økonomisk volum for maskinen, ut fra betingelsene i statsavtale for kopimaskiner. Ut fra årsvolumet burde samtlige maskiner vært erstattet

med mindre maskiner. Det er i en slik betraktning ikke tatt hensyn til sesongvariasjoner m.h.t. kopiering. Det foreligger ikke konkrete tall som viser sesongvariasjoner i enhetenes kopiering, men uttalelser tyder på at kopiering av eksamensbesvarelser er én topp, kopiering av kompendier og kopisamlinger til semesterstart en annen. For øvrig ser man at disse 10 maskinene står for ca halvparten av all kopiering på Universitetet.

Merke	Modell	Volum	Plassering	Anbefalt volum
Xerox	5090	2 800 000	ISV	over 3,6 mill
OCE	2500	1 192 000	MED	over 1,2 mill
Xerox	5100	1 182 420	NFH	over 1,2 mill
Xerox	5385	890 000	ISL	840 000 til 1,2 mill
Xerox	5385	750 000	IRV	840 000 til 1,2 mill
Xerox	5385	660 000	Med	840 000 til 1,2 mill
Xerox	5065	630 000	ADM	480 000 til 840 000
Xerox	5065	500 000	IBG	480 000 til 840 000
Xerox	5100	500 000	IMR	over 1,2 mill
Xerox	5365	500 000	UNIKOM	480 000 til 840 000
SUM		9 604 420		

Tabell 3

4.2.2 Økonomiske analyser av dagens kopivolum under forskjellige forutsetninger om maskinpark og organisering

Hvordan man organiserer kopieringen på Universitetet bør først og fremst være et spørsmål om økonomi, når hensyn er tatt til sesongsvingninger i kopieringsbehov og til hvordan Universitetet fysisk er organisert. Med økonomi menes at det også må tas hensyn til de kostnader i form av tapt tid og økt belastning på internpostsystemet, en sentralisert trykkeriløsning vil måtte medføre.

Sesongsvingningene, den fysiske organiseringen og transportkostnadene er det svært vanskelig å kvantifisere i et økonomisk regnestykke. I det nedenstående er det derfor kun regnet på investerings- og driftskostnader for ulike valg m.h.t. maskinpark. I en vurdering av hvilke løsninger som bør velges, må man prøve å ta hensyn til de faktorer som ikke er med i regnestykket.

Det er ikke realistisk å samle all kopiering på Universitetet i ett trykkeri. Det som kan være aktuelt, er å samle den kopiering som i dag skjer på de største maskinene på de ulike instituttene på færre, større maskiner på ett sted. Beregningene bygger på den forutsetning at de 10 største maskinene tas ut av bruk ved instituttene, og erstattes med bruk av hustrykkeriet. Det vil selvsagt være slik at noe av den kopiering som i dag skjer på disse maskinene, blir overført til andre maskiner ved instituttene. Dette betyr økt utnyttelse av disse andre maskinene, og redusert gjennomsnittskostnad for kopiering på dem. Samtidig vil kopiering som ikke skjer på de 10 maskinene kunne bli overført til hustrykkeriet, f.eks. fra andre institutter eller fra eksterne trykkerier. Derfor er det eksisterende volum på de maskiner som tas bort, brukt ved beregningene. Ved beregningene er innkjøpsverdien av maskinene fordelt over 5 år, med et likt beløp per måned; og det er ikke tatt hensyn til rente. Det er mulig at 5 år er noe optimistisk med hensyn til maskinenes levetid, men ved en konsekvent bruk av samme tidshorisont er det mulig å sammenligne alternativer. Konsekvensen av lavere levetid vil være en gjennomført høyere kopipris for alle maskiner, med størst effekt for de maskiner som har lavest kapasitetsutnyttelse. Avskrivning av innkjøpskostnad over 36 mnd gir også høyere lønnsomhet til alle foreslåtte alternativer, dette fordi alle foreslåtte alternativer har lavere innkjøpskostnader enn den løsningen vi har i dag.

Samtaler med dem som driver kopieringsvirksomheten ved ISV har brakt følgende momenter for dagen:

- En kopieringssentral må ha 2 store maskiner, begge må ha innbindingsmuligheter for å unngå at man får kapasitetsproblemer i høysesongen og at driftsstans får store konsekvenser. Av de aktuelle maskiner er det kun Xerox Docutech og 5090 som har slik innbindingsmulighet.
- For å drive en såvidt stor virksomhet må man ha 2 personer som betjener maskinene. Imidlertid vil det være slik at man med 2 maskiner ikke sysselsetter 2 personer fullt ut. For å kunne ta «småjobber» vil det være gunstig å også ha en mindre maskin. I tillegg må det legges andre oppgaver enn ren kopiering til disse to årsverkene.

Det er regnet på 6 alternativer:

1. All trykking på én maskin (Xerox Docutech),
3. All trykking på én maskin supplert med bruk av eksternt kopikontor,
2. og 4. Trykkeri med 2 maskiner i to forskjellige kombinasjoner,
5. Trykkeri med 2 maskiner supplert med bruk av eksternt kopikontor
6. Trykkeri med 3 maskiner og ingen ekstern trykking.

Alternativ 1, et trykkeri med bare én maskin, er ikke realistisk. Det vil forekomme perioder hvor selv en stor og rask maskin ikke strekker til for å ta unna kopivolumet. Det vil være nødvendig å ta høyde for slike perioder, enten ved å ha flere maskiner eller ved å basere seg på å benytte kopikontorer. Det er i det videre forutsatt at av de rundt 7,5 mill kopier må ca 2 mill kopieres på andre måter enn ved bruk av hovedmaskinen.

Alternativ 3, trykkeri med én maskin supplert med kopikontor, blir for kostbar med det antydede volum. Alternativene 2 og 4, trykkeri med to maskiner, skiller seg fra hverandre med hensyn til hvilken maskin som er valgt som maskin nummer 2. Det er i begge tilfeller benyttet en nummer-2-maskin som inngår i de 10 maskiner som er tenkt fjernet fra instituttene. (Det er i finansieringsregnestykket ikke forutsatt at man skal foreta nyinvestering i nummer-2-maskinen.)

Alternativene 4 og 5 er trykkeri med 2 maskiner eventuelt supplert med bruk av kopikontor. Selv med to maskiner kan kapasiteten i pressede perioder bli for liten, slik at det er realistisk å regne med at noe kopiering må settes bort. Omfanget av slik kopiering vil selvsagt bli adskillig mindre enn i alternativ 2.

I alternativ nummer 6, trykkeri med 3 maskiner, er det forutsatt at både maskin nummer 2 og nummer 3 inngår i den maskinparken som er tenkt fjernet fra instituttene.

Alternativ 6, som ut fra synspunktene fra de kopieringsansvarlige på ISV fremstår som mest anvendelig, innebærer en økonomisk gevinst for Universitetet m.h.t. kjøp og vedlikehold/service av kopieringsutstyr, på drøyt 200 000 kroner. Trolig er dette et konservativt estimat. Mye avhenger av hvordan man klarer å organisere arbeidet i høysesongen, og hvor aktivt man klarer å styre kopieringen til hovedmaskinen, som har lavest marginalkostnad. Det er også viktig å være oppmerksom på at lønnsomheten er svært avhengig av i hvor stor grad oppdragene blir styrt til hustrykkeriet, den lave servicekostnaden per kopi for hustrykkeriets maskiner gjør at all kopiering som blir flyttet fra andre maskiner til hustrykkeriet bidrar til økt lønnsomhet.

Et sammendrag av beregningene er gjengitt i Tabell 4 på motstående side.

Alternativ:	Merke	Modell	Volum	Kostpris for maskin	Avskr per mnd	Årskostnad	Besparelse 60 mnd avskr.	Besparelse 36 mnd avskr.
1. 1 maskin	Xerox	Docutech	9 604 420	1 653 755	27 563	764 316	512 743	635 447
2. 2 maskiner	Xerox	Docutech	7 604 420	1 653 755	27 563	702 316	322 283	382 987
	Xerox	5100	2 000 000	465 000	7 750	252 460		
	Sum		9 604 420	2 118 755		954 776		
3. 1 maskin + kopikontor	Xerox	Docutech	7 604 420	1 653 755	27 563	702 316	-225 257	-102 553
	Kopikontor		2 000 000			800 000		
	Sum		9 604 420	1 653 755		1 502 316		
4. 2 maskiner	Xerox	Docutech	7 604 420	1 653 755	27 563	702 316	344 583	529 247
	OCE	2500	2 000 000	410 800	6 847	230 160		
	Sum		9 604 420	2 064 555		932 476		
5. 2 maskiner + kopikontor	Xerox	Docutech	7 404 420	1 653 755	27 563	696 116	270 783	455 447
	OCE	2500	2 000 000	410 800	6 847	230 160		
	Kopikontor		200 000			80 000		
	Sum		9 604 420	2 064 555		1 006 276		
6. 3 maskiner	Xerox	Docutech	7 404 420	1 653 755	27 563	696 116	216 530	241 012
	Xerox	5090	2 000 000	700 000	11 667	313 540		
	Xerox	5365	200 000	144 665	2 411	50 873		
	Sum		9 604 420	2 764 555		1 060 529		

Tabell 4

4.2.2.1 Tilleggsutstyr og -funksjonalitet

Det vil være aktuelt å utstyre den største maskinen med tilleggsutstyr som gjør det mulig å bruke ferdigtrykte omslag til innbindingen. Dette vil i utgangspunktet være mest aktuelt for trykksaker med et visst opplag, hvor det er ønskelig med et profesjonelt utseende. I dag settes trykkeoppdrag bort når man vil ha slike omslag, til dels til offsettrykking også når opplaget gjør offsettrykking ulønnsomt.

Det finnes imidlertid også utstyr som gjør det mulig å benytte delvis fortrykte omslag, hvor spesifikk informasjon trykkes på som et ledd i innbindingsprosessen. Dersom slikt utstyr blir anskaffet vil det kunne utnyttes til f.eks. å uniformere og profesjonalisere utseendet på trykksaker som hovedfagsoppgaver og RHDs kildeutgivelser, og samtidig gjøre det unødvendig å engasjere eksterne trykkerier og bokbinderier i den grad vi gjør i dag. Det er vanskelig ut fra regnskapet å vite sikkert hvor stort omfang slikt ønske om innbinding har, men det er et betydelig internt marked for slike tjenester. For et internt forlag vil det være av meget stor betydning å ha tilgang til et trykkeri med slike tjenester.

Med de muligheter som ligger i det utstyr som tilbys i dag, må det legges arbeid i å utvikle den bruk vi gjør av teknologien. En maskin av den typen som foreslås som hovedmaskin har muligheter for å lagre de originaler som er scannet inn, digitalt. Det betyr at ved etterbestillinger kan originalen hentes fra disk/CD, i stedet for å måtte scannes inn på nytt. Dette er spesielt nyttig for trykksaker hvor det er vanskelig å estimere riktig opplag, og som man derfor gjerne trykker få eksemplarer av om gangen. Hustrykkeriet må derfor utstyres med PC-utstyr og CD-brenner, evt andre aktuelle teknologier, for å kunne arbeide med å utnytte disse mulighetene.

Det må også arbeides med mulighetene som finnes for å sende kopieringsjobber over linje til maskinen. Spesielt av hensyn til de enhetene som ligger langt unna campus (Nordlysobservatoriet, IMV), er det viktig å arbeide med slike muligheter.

Mulighetene finnes også for å sende datafiler med adresseringsinformasjon med kopieringsjobbene, de enkelte eksemplarer vil da kunne individuelt adresseres som en del av trykkeprosessen og distribusjonen til mottaker kan foretas direkte fra trykkeriet.

4.2.3 Noen synspunkter fra instituttene

4.2.3.1 Kopiering av eksamensbesvarelser:

ISL: Problemet er ikke at man ikke har nok maskiner, men at man bare har noen få personer man ønsker å «slippe til» med dette arbeidet, samtidig som det kreves en viss hastighet på maskinene.

4.2.3.2 Generelt:

Generelt fokuserer instituttene på leveringstid og -sikkerhet som det avgjørende. Pris blir underordnet. Skal hustrykkeriet bli en suksess må det fokusere på kort leveringstid («24-timers garanti») og ha kapasitet til å ta unna alle arbeidstopper.

For en del vil kvalitet og hvilke innbindingstjenester man kan tilby være avgjørende for hvorvidt hustrykkeriet blir foretrukket i konkurranse med eksterne tjenesteleverandører.

IMV: Leveringstid det viktigste. For IMV er avstand et problem, det gjør det viktig å se på løsninger som kan redusere leveringstiden.

ISM: Leveringstid viktig. Man må også arbeide på instituttene med å venne folk av med uvaner som å komme med store originalbunker en halv time før man trenger kopiene. Slike uvaner er resultat av snillisme.

4.2.4 Ekstern leverandør av kopieringstjenester som kapasitetsreserve eller som alternativ til intern kopiering

Like vel som man kan organisere en intern kopieringssentral, kan man be om anbud på kopieringstjenester fra eksterne leverandører, med krav til leveringstid og leveringskvalitet. Telefonisk kontakt med 2 av Tromsøs leverandører av kopieringstjenester antyder at vi med et årsvolum på 2–3 mill kopier kan oppnå en kopipris på rundt 40 øre + mva, totalt 49,2 øre.

Det vil kunne være god økonomi i å inngå en avtale med et lokalt kopikontor for å sikre seg ekstra kapasitet i perioder hvor man har problemer med å ta unna kopieringsmengdene. Selv om prisen per kopi ligger noe over det man selv opererer med, vil det å investere i ekstra kopieringskapasitet ofte gi en høy marginalkostnad. Skal man gå inn på organisert bruk av kopikontorer, må det gjennomføres en tilbuds-/anbudsrunde, og man må regne med å måtte forplikte seg til et visst minimumsvolum på årsbasis.

En annen måte å skaffe seg ekstra kopieringskapasitet på, er å inngå avtale med andre institusjoner i nærområdet om gjensidig utnyttelse av kopieringskapasitet. RiTØ har, etter det vi kjenner til, en Xerox Docutech som ikke er utnyttet fullt ut. Det er trolig slik at RiTØ ikke har arbeidstoppene på samme tidspunkt av året som vi har, det skulle derfor være mulig å bruke RiTØ som avlastningstrykkeri.

Ett problem med bruk av ekstern kopiering, er at Kopinor ikke tillater at opphavsrettsbeskyttet materiale som det betales for etter Kopinoravtalen, kopieres utenfor institusjonen selv.

Fordi dokumentproduksjon er en viktig og omfattende del av Universitetets virksomhet, vil det være strategisk riktig å satse på å gjøre arbeidet selv. Det vil derfor ikke være aktuelt å se på løsninger hvor det meste av kopiering settes ut til eksterne leverandører.

4.2.5 Bemanning

Det er i dag kun én stilling på universitetet som i hovedsak er øremerket kopieringstjenester, det er en teknikerstilling på ISV.

På de øvrige institutter er kopieringen en større eller mindre del av arbeidsoppgavene til kontorpersonalet, ofte i tilknytning til en ekspedisjon.

Et hustrykkeri som skal ta unna det volumet det her er tale om, må ha en bemanning på 2 personer i hel stilling. I tillegg må det engasjeres studenter til å avlaste og utvide brukstiden ved arbeidstopper. Hovedregelen må være at man har en bemanning som tillater at arbeidet tas unna innenfor Universitetets normalarbeidstid, men med de store sesongsvingninger som er antydnet vil det være god økonomi i å engasjere studenter til å holde arbeidet i gang ut over ettermiddagen og kvelden, fremfor å investere i kapasitet til å ta unna alle arbeidstopper. Eventuelt må en form for skiftarbeid i høysesongen vurderes.

Innspill fra de kopieringsansvarlige på ISV er at en bemanning som foreslått er nødvendig, men at andre arbeidsoppgaver må tilføres fordi man ellers vil få stor uutnyttet kapasitet utenom høysesongen. I tillegg må det ansettes en person som ivaretar budfunksjon. For å få instituttene til å bruke et hustrykkeri til alle typer oppdrag, f.eks. sakspapirer til styrer, råd og utvalg, må man legge stor vekt på rask ekspedering. En viktig faktor i dette er transporttiden for originaler til trykkeriet, og for det ferdige produkt til bestiller/mottaker. Dagens posttjeneste er ikke en god nok basis for hurtig transport av originaler, og det ferdige produkt vil ofte representere stor vekt og dermed være en uønsket merbelastning på posttjenesten. En egen transporttjeneste internt på campus vil derfor være nødvendig.

4.2.6 Andre oppgaver som kan lokaliseres til hustrykkeriet

Det er flere oppgaver som er nært knyttet til trykkerivirksomheten som med fordel kan legges til trykkeriet.

For det første etterspørres det stadig hjelp til grafisk formgivning, dvs typografiarbeid. Det er her snakk om relativt enkle oppgaver som ikke forutsetter formell kompetanse innen typografifaget, men kjennskap til grunnleggende prinsipper og aktuell programvare. For Universitetet betyr fornuftig typografi bl.a. mindre papirforbruk.

For det andre er en betydelig del av volumet som skal kopieres materiale som må vurderes i forhold til Kopinors regler og som eventuelt må søkes klarert hos rettighetshaver. Hustrykkeriet må ha som regel at det ikke skal trykke noe som er i strid med Kopinors regler. Som en motytelse til en viss kontrollfunksjon vis-à-vis instituttene vil hustrykkeriet kunne påta seg å gjøre et arbeid med å få klarert utgivelsene.

Det følger av Kopinors regler at kopisamlinger skal selges ved det aktuelle institutt. Det vil derfor ikke uten videre være aktuelt å legge salg av kopisamlinger til hustrykkeriet. Man kan søke Kopinor om tillatelse til å organisere salget slik at det foregår fra en sentral enhet, men her må lokalisering og lokaliteter vurderes først for å se om det er tjenlig å legge salget til hustrykkeriet. En slik organisering vil også bety øket behov for arbeidskraft ved hustrykkeriet.

På samme måte som man kan søke å inngå avtale med RiTØ om bruk av deres kopieringskapasitet i høysesongen kan man inngå avtale med andre som ønsker å bruke vår kapasitet til å avlaste sin egen interne kopieringstjeneste.

Det er også kontakt med Pensumtjeneste som ønsker å bruke Universitetet som lokalt trykkeri for sine publikasjoner. (Pensumtjeneste er et forlag opprettet av de større lærebokforlagene. Det tar seg av gjenutgivelser/opprettelse av tidligere publisert materiale, som ikke kan kopieres under Kopinor-avtalen. Pensumtjeneste tar seg av rettighetsklaring.) Dette forutsetter at Universitetet anskaffer en Xerox Docutech. Fordelen med å inngå en slik avtale er, foruten økt kapasitetsutnyttelse og inntekter, at kopisamlinger/bokopptrykk raskere og billigere kan gjøres tilgjengelig for de lokale bokhandlere og dermed for studentene.

Det vil ikke være formålstjenlig at Universitetet tilbyr sine kopieringstjenester i konkurranse med private tjenesteleverandører, men det bør være rom for at kan Universitetet tilby en del tjenester til de nærliggende forsknings- og undervisningsinstitusjoner, f.eks. Norut-gruppen og RiTØ, i konkurranse med deres egen interne kopieringstjeneste. Dette må skje med basis i priser fastsatt på forretningsmessig grunnlag.

Det vil også være naturlig at trykkeriet utfører en del av distribusjonsarbeidet for et internt forlag. Det vil være meningsløst om det trykkeriet produserer for forlaget nødvendigvis måtte ta en tur innom forlaget før det gikk ut med posten. Et visst lagerhold (dersom nødvendig) vil det også være naturlig å samarbeide med forlaget om.

4.3 Forslag til tiltak

Det organiseres et hustrykkeri lokalisert til ISV/ISL. Denne lokaliseringen foreslås fordi ISV/ISL til sammen står for knappe 40 % av all kopiering på universitetet.

Hustrykkeriet bemannes med 3 hele stillinger, en leder, en konsulent og en betjent. Det settes av midler til å engasjere studenter i høysesongen. Det settes også av midler til å engasjere EDB-konsulenter på timebasis for å arbeide med å utvikle rutiner for å utnytte teknologiens muligheter.

Hustrykkeriet utstyres med følgende maskinpark:

Trykkeriutstyr:

1 Xerox Docutech (eller tilsvarende) (investeres)

1 Xerox 5090 («kjøpes» brukt hos ISV)

1 Xerox 5365 eller DCS 35

Fargekopieringsmaskin overtas fra EDB-senteret

1 enhet for innbinding til Xerox Docutech (investeres)

Øvrig utstyr overtas brukt fra de eksisterende instituttrykkerier eller, dersom nødvendig, investeres. Dette gjelder lettere innbindingsutstyr, etterbehandlingsutstyr, makuleringsmaskin, stiftmaskin.

PC-utstyr:

2 Pentium PC med stor skjerm

CD-brenner

Behov for høyopløsningsscanner og -skriver løses fortrinnsvis gjennom anskaffelsen av Xerox DCS 35 (se ovenfor under «Trykkeriutstyr»). Dette er en noe dyre maskin enn forutsatt i regnestykkene foran, men nødvendige investeringer i annet utstyr reduseres. (Maskinen er en kombinert kopimaskin/scanner, laserprinter og telefaks.)

Behov for fargescanner løses muligens gjennom overtakelse av fargekopimaskin.

De maskiner som er nevnt i Tabell 3 forutsettes tatt ut av drift i den utstrekning de ikke overføres til hustrykkeriet.

4.3.1 Begrunnelse

En løsning som foreslått gir i utgangspunktet lavere pris per kopi enn det man har i dag på de største og mest effektive maskiner.

Løsningen gir tilleggstjenester som medfører at større del av kopieringen kan skje hos Universitetet selv, og bidrar slik til større lønnsomhet av kopitjenestene.

Løsningen vil være et første skritt i retning av å bruke teknologien aktivt til å redusere kopivolumet, fordi den legger forholdene til rette for On-demand print også for profesjonelle trykksaker. «Lager» av eksemplarer tatt «for sikkerhets skyld» kan unngås, uten at man reduserer mulighetene til å etterlevere — med elektronisk lagring blir muligheten til å etterlevere **bedre** enn i dag.

Løsningen legger også til rette for mer effektiv håndtering av trykkeoriginaler.

4.3.2 Finansiering

En av forutsetningene for at det skal være fornuftig å etablere et hustrykkeri, er at det skal lønne seg. Det vil si at det skal være økonomisk gunstigere for Universitetet enn dagens løsning.

Denne typen interne tjenester som i prinsippet godt kan utføres av eksterne tjenestetilbydere, er av de områder hvor internfakturering egner seg godt. Det foreslås derfor at hele kopieringsvirksomheten ved hustrykkeriet forutsettes dekket gjennom en standard kopipris, eventuelt en standard kopipris for hhv 1- og 2-sidig kopiering. Kopiprisen forutsettes belastet den enkelte enhet og tiltak/prosjekt, etter avtale med enhetene. En kopipris på 40 øre, eller 42 og 38 øre for hhv 1- og 2-sidig, vil — med rimelige forutsetninger om kopivolum, investeringer og driftskostnader — gi et visst overskudd etter avskrivninger (basert på 5 års avskrivning).

I tillegg til selve kopieringen vil det være rimelig at det betales separat for innbinding, dvs for innbinding med fortrykt innbinding. Det må betales både for kostnaden til produksjon av innbindingen og en viss pris for arbeidet med innbindingen. Hvilke priser som skal brukes må hustrykkeriet selv fastsette i dialog med brukerne.

For arbeid med grafisk formgivning/typografiarbeid må det betales timepriser. En pris på 200 kr per time synes i utgangspunktet rimelig, men her må det være rom for skjønn fra hustrykkeriets side. Etableres det et internt forlag, vil dette være en stor avtager av typografitjenester.

For arbeid med rettighetsklarering vil det også være rimelig at det betales, rent praktisk vil nok et stykkpris per klarert verk fungere best.

Det overskuddet som er nevnt ovenfor innebærer at det er et visst rom også for at enkelte forutsetninger ikke holder. Med en kopipris på 40 øre vil man tåle et kopivolum ca 35 % under det forutsatte, før man går med underskudd. Et eventuelt overskudd etter kalkulatoriske avskrivninger forutsettes tilbakeført enhetene etter kopiert volum. I en oppstartingsfase må det forventes et visst underskudd, det tar tid å arbeide inn både konseptet og de konkrete rutiner som må fungere for at man skal få et tilfredsstillende produkt.

Budsjett for et trykkeri med 3 maskiner og 3 ansatte, med fullt volum:

Avskrivningstid:	60 måneder								
Merke	Modell	Volum	Service- kostnad per mnd	Service- kostnad per kopi (øre)	Kostpris for maskin per mnd	Avskr per mnd	Kost per kopi (øre)	Årskostnad	
Utgifter									
Xerox	Docutech	7 404 420	7 119	3,78	1 653 755	27 563	11,56	856 223	
Xerox	5365	200 000	795	6,20	144 665	2 411	31,29	62 574	
Xerox	5090	2 000 000	5 095	5,2	700 000	11 667	18,77	385 654	
Sum		9 604 420			2 498 420		13,47	1 294 119	
Øvrig investering					1 300 000	21 667		260 000	
Lønn								1 000 000	
Rekvisita								100 000	
Papir		7 203 315			0,08			576 265	
Total kostnad								3 230 384	
Inntekter									
Kopiering		4 802 210	2-sidig		0,40			3 841 768	
		4 802 210	1-sidig		0,40				
Typografiarbeid		500 timer						100 000	
Klarering								50 000	
Innbinding								50 000	
Dekningsbidrag ekstern kopiering								10 000	
Totale inntekter								4 051 768	
Overskudd								821 384	

Snittkostnad	33,69
Nødvendig snittpris	31,45

De maskiner som frigis forutsettes avhendet/brukt som innbyttmaskiner ved nyinnkjøp, inntektene fra dette bør tilføres de enheter som i dag eier maskinene. Noe av poenget med en internfaktureringsmodell er at det er brukerne som betaler kostnadene, skal man i tillegg «inndra» dagens maskinpark og la dette inngå i finansieringen av de nye maskinene vil kostnadene bli skjævt fordelt mellom enhetene.

Lar man de initielle investeringene bli tatt fra «felleskassen» blir investeringene fordelt på alle enhetene, viljen til å utnytte hustrykkeriet vil da bli avgjørende for hvilket utbytte man har av denne belastningen. De videre investeringer dekkes gjennom kopiprisen.

Investeringsbehovet vil, med den foreslåtte modellen, kunne ligge på 3,5 til 4 mill kr. Dette avhenger av hvilke priser man blir enige om for de interne overtakelser av maskiner, og hvilke tilbud man får hos Xerox. Det er i ovenstående budsjett brukt nypris (statsavtale) på alle kopimaskiner, og satt av 1,3 mill kr til investering i innbindingsutstyr, PC-utstyr mm. Det må antas at 1,3 mill kr er en rimelig ramme dersom man skal investere for fremtiden. Dersom investeringsbehovene skulle vise seg å bli større, kan man investere over tid ettersom inntektene gir muligheter for det.

Man må være oppmerksom på at det at man kjøper maskiner internt, til lavere pris enn det som er oppført i budsjettet, ikke gir rom for lavere kopipris. Kopiprisen skal sikre at man har midler til å skifte ut maskinene etter hvert som det blir nødvendig, og da må kalkylene dekke nypris.

4.3.3 Stillinger

Det finnes 1 stilling som kan tenkes flyttet til et hustrykkeri, og det er den ene stillingen som er knyttet til kopivirksomheten på ISV. Det vil være rimelig at denne stillingen ble flyttet til hustrykkeriet.

ISV driver i dag det største interne trykkeriet på Universitetet, og av hensyn til både brukere og Universitetet vil det være en fordel at hustrykkeriet ble etablert som en trinnvis utvidelse av bruksområdet for ISVs trykktjeneste. Det vil derfor være formålstjenlig at man søker å ta med seg den medarbeider som i dag har stillingen, over i hustrykkeriet.

All den stund man i dag fordeler lønnsmidler etter stillingshjemler, må ISV økonomisk kompenseres for tapet av stillingen, den aktivitet man dag finansierer med stillingens lønnsmidler må man etter etableringen av hustrykkeriet betale for. Tilsvarende forutsetter finansieringsmodellen at kopiprisen skal dekke lønn, det vil derfor ikke være riktig å fordele lønnsmidler til hustrykkeriet.

Øvrige nødvendige stillingshjemler må fremskaffes på vanlig måte, ved fordeling av stillinger. Det må her bemerkes at en effekt av et hustrykkeri vil være at kontorpersoneell på de instituttene som aktivt tar hustrykkeriet i bruk, blir mindre belastet og får utvidet sin arbeidskapasitet på andre områder.

4.3.4 Organisatorisk tilknytning

Er hustrykkeri skal være en felles enhet, og bør ikke organiseres som en del av et institutt. Aktuelle tilknytningssteder vil kunne være EDB-senteret/IT-avdelingen, PLUT, Økonomiavdelingen (innkjøpsavdelingen), ev kan det organiseres som en nokså frittstående enhet som rapporterer direkte til f.eks. økonomidirektøren. En fremtidsrettet tilnærming med sterk integrering av hustrykkeriet som en allment tilgjengelig ressurs i det ordinære datanettverket taler for en organisasjonsmessig integrering mot IT-avdelingen. Den sterke fokuseringen på økonomi og forretningsmessig drift kan tale for integrering mot økonomiavdelingen. En modell hvor et internt forlag og et hustrykkeri organiseres som en felles enhet kan også tenkes.

4.3.5 Arealbehov

Den antydede maskinpark vil kreve arealer. Det er snakk om store (lange) maskiner, som krever rom på alle sider. Etterbehandlingsutstyr, lager av papir og rekvisita, arbeidsplasser for etterbehandling, plass for pakking og emballering, lager av ferdige produkter og kontorer med terminalarbeidsplasser vil også kreve sitt. Av praktiske årsaker må alt dette lokaliseres sammen.

Anslag for arealbehov:

2 cellekontorer à 10 m²

1 kopirom for mindre kopimaskin 10 m²

Produksjonshall for 2 kopimaskiner, etterbehandlingsutstyr mm. Arbeidsplasser for etterbehandling, lager av papir og rekvisita mm er tenkt lagt hit. Areal anslagsvis 100 m².

Det totale arealbehovet blir etter dette ca 130 m². Mye vil være avhengig av arealenes utforming. Det er fysisk store enheter som skal plasseres, og uhensiktsmessig utforming av arealene vil medføre mye bortkastet plass. Bortsett fra cellekontorene trenger ikke arealene å være «førsteklasses», men det må være gode mulighet for transport av store papirmengder til og fra. En lokalisering nær driftssentralen vil minimalisere behovet for internt transport av produkter som skal sendes ut med post.

Den løsning ISV ser for seg for sin egen kopieringsvirksomhet beslaglegger ca 50 m². Den foreslåtte løsning for hustrykkeri øker behovet med 80 m². Samtidig er det foreslått at 9 større maskiner tas ut av bruk, i gjennomsnitt beslaglegger disse anslagsvis 10 m² areal, slik at netto beslaglegger ikke den foreslåtte løsning større arealer enn dagens løsning. Det er ikke gitt at de arealer som frigis er areal som kan tas i bruk til kontorformål, men gjennomgående ligger maskinene i nær tilknytning til kontorarealer og vil kunne

komme godt med. Antar vi at 4 av de maskinene som frigis ligger i arealer som kan benyttes til kontorer, beslaglegger den foreslåtte løsning 40 m² kontorareal som må fremskaffes. Med et kostnadsanslag på kr 25 000 per m² (opplyst fra PLUT) gir dette en nødvendig arealinvestering på 1 mill kr. Dette beløpet må ses på som et meget grovt anslag.

5. AV-sentral

Det foreligger fra tidligere en lang rekke utredninger og beslutninger omkring etablering av AV-sentral ved Universitetet. Det kan stilles spørsmål ved hvorvidt man egentlig behøver flere utredninger; det er iverksetting det så langt har skortet på.

Det vil føre for langt å gjengi hva alle disse utredninger og beslutninger har gått ut på, og man må også erkjenne at teknologi, økonomi, organisasjon, geografi m m har endret seg. Hva som ble sagt og ment på 1970-tallet er fundert på en annen virkelighet enn dagens, og bør i utgangspunktet ikke ha særlig relevans for en beslutning i 1996. Noen sitater og forsøk på oppsummering vil allikevel bli trukket inn i det følgende.

5.1 Hva er en AV-sentral?

Et inntrykk er at begrepet har vært brukt og brukes uten at man er enig om hva som skal ligge i en slik sentral.

I styresak S 172/77 finner man bl.a. følgende utsagn¹ (uttalelse fra fagstyret for medisin):

«I. Fagstyret mener at en i den videre drøfting bør skille mellom de ulike funksjoner innenfor AV-tjenesten:

- a) Produksjon og utvikling av eget undervisningsmaterieil, f.eks. egenproduksjon av TV-programmer*
- b) Fotograf- og tengnertjeneste til bruk for undervisning og forskning*
- c) Reprotjeneste (kopiering/trykking i store serier).»*

Det som overfor er punkt c) er behandlet i del 4 Trykkerivirksomhet, og vil ikke bli drøftet i denne delen.

I andre sammenhenger er det i en AV-sentral også inkludert en utstyrssentral for utlån av AV-midler, og et tilhørende register over slikt utstyr.

5.2 Uttalelser og konklusjoner fra tidligere utredninger og styresaker

De ulike instituttrådene avga uttalelser som også er gjengitt i nevnte styresak. Fra IMR heter det at man dekker det meste av sitt behov med en tegner/fotograf, at det er vesentlige fordeler med å ha dette «i huset» og at man ønsker å være nokså selvforsynt med

*«tjenester som
— tegnehjelp
— fotografering
— kopiering»*

IBG «finner det hensiktsmessig at det etableres en sentral AV-avdeling, med avgrensede funksjoner, tilknyttet APPU² i Breivika». Dog vil man

«også etter innflytting i Breivika fortsatt ha behov for egen foto- og tegnetjeneste tilknyttet instituttet. Disse tjenester er ved IBG integrert i forskningsaktivitetene i en slik grad at deres nærvær i instituttbygget er en forutsetning for viktige deler av forskningsfunksjonene.»

¹ Den foreliggende kopi av styresaken er av dårlig teknisk kvalitet, slik at det vil kunne forekomme enkelte feilsiteringer av den grunn.

² APPU er kjernen i dagens UNIKOM.

ISL er opptatt av språklaboratoriet og nødvendig utstyr til bruk i undervisningen, og uttaler at det likevel er:

«behov for en sentral med teknisk ekspertise og produksjon av en del undervisningsmateriell, og hvor det ellers fins instrumenter, utstyr og verktøy som det ikke er nødvendig å ha på filialene¹.»

ISV uttaler at rådet ved ISV

«er av den oppfatning at en sentralisert AV-avdeling med spesielle funksjoner, bygget sammen med Avdelingen for praktisk-pedagogisk utdanning, og med enkelte funksjoner plassert hos de enkelte brukere, vil være den mest hensiktsmessige løsning»

APPU uttaler at man

«går inn for (...) en sentralisert AV-avdeling med spesielle funksjoner, bygget sammen med APPU og med noen funksjoner plassert hos de enkelte brukere (f.eks atelier for pasientfotografering innen MI², språklaboratorium innen ISL o.l.), vil være den mest hensiktsmessige løsning for plassering av en felles AV-enhet. APPU vil da kunne være med på å gi AV-avdelingen en pedagogisk tyngde, og man kan forsøke å få ut et godt utbytte av sammenstillingen mellom teknikk og pedagogikk.»

I sak S 172/77 gjorde styret vedtak om at

«Styret anbefaler at det etableres en sentral AV-avdeling med tilknytning til Avdeling for praktisk-pedagogisk utdanning. Enkelte AV-funksjoner kan opprettholdes ved instituttene. (...)

I sak S 132/79 opprettholdt styret sitt vedtak om å opprette sentral AV-tjeneste (SAVT), lokalisert i tilknytning til APPU.

I sak S 236/80 besluttet styret å opprette SAVT fra 1.1.81, i realiteten som en del av fagområdet medisin.

I billedmedieutvalgets innstilling (1989) tilrås det at lokaler i det nye MH-bygget stilles til disposisjon for et felles, sentralt AV-senter som skal betjene hele universitetet. I styresak S 74/90 Billedmedieutvalgets innstilling – oppfølging oppsummeres høringsuttalelser fra instituttene. Det uttrykkes der sterk skepsis til en sentralisering av grafiske tjenester og utlån/vedlikehold av undervisningsmidler. En sentral funksjon for telematikk av film/video støttes generelt.

I innstillingen fra utvalget for telepedagogisk forskning og undervisning (1991) heter det bl.a. at *«AV-avdelingens utstyr og kompetanse bør gradvis gjøres til en AV-sentral for hele universitetet i takt med nye økonomiske tildelinger.»*

I «Universitetet som knutepunkt for fjernundervisning» (1992) uttales det at

«AV-avdelinga ved fagområdet medisin er frontmiljøet på dette feltet [undervisningsteknologi] ved UiTø. (...) Utbygginga er ennå ikke kommet så langt som det Bildemedieutvalgets forslag innebærer, men her er allerede en utstyrspark og en faglig kompetanse som fortjener videre utbygging og satsing.»

¹ ISL ser for seg en løsning med en sentral enhet med filialer på de forskjellige institutter.

² MI er trolig en forkortelse for Medisinske Institusjoner, en samlebetegnelse for de enheter som i dag er lokalisert på MH-bygget og i tilknytning til RiTø.

Innstillingen «UNIKOM – fra ide til realitet» tar også opp spørsmålet om AV-tjenester. Utvalget bak innstillingen ser det som mulig å opprette en felles AV-avdeling innenfor UNIKOM. Utvalget foreslår også at arbeidet med planlegging og vurdering av en langsiktig løsning på hvordan AV-tjenester ved UiTø skal løses, legges til UNIKOM.

5.3 Dagens situasjon

Det eneste AV-senter ved Universitetet er AV-avdelingen ved fagområdet medisin. Denne har i dag ingen senterfunksjon for Universitetet, men er helt og holdent medisins interne tjeneste.

De forskjellige institutter har følgende bemanning på områder som kan tenkes å ligge innenfor rammen av begrepet AV:

ISV	1 forskningstekniker
ISL	1 tekniker
IMR	Delstilling for tegner (Nordlysobservatoriet), utgjør mindre enn kvart stilling
IRV	Ingen
IBG	1 tegneleder, 1 fotoleder
IMV	1,5 tegner, 1 fotoleder pluss en timegasjert tegner og pt en fotograflærling.
Fagområdet medisin	2 fotografer, 1 tegneleder, 1 AV-tekniker, 1 avdelingsleder og 1 førstesekretær/mediateker
NFH	1 tegneleder
UNIKOM	Ingen

Det finnes ingen sentral oversikt over større utstyr som er anskaffet på de forskjellige enhetene, og det er ikke etablert noen sentral utstyrsenhet.

Ved UNIKOM er det anskaffet et toveis lyd-bilde-studio, dette stilles til disposisjon for andre enheter mot en pris som godt og vel dekker alle merkostnader (linjeleie mm).

5.4 Innspill fra instituttene:

5.4.1 ISL

ISL er bekymret for lingvistikkklubben, som de ikke får utnyttet pga lokaliseringen (må være absolutt skjermet for lydinnmengning). De ser også tekniske problemer med lyd og lydanlegg i auditorier og kurssaler. Instituttet ønsker sentral teknisk kompetanse på lydområdet, slik at utstyr og anlegg kan vedlikeholdes og justeres.

ISL har også en stor bildesamling (dias) som benyttes i faget kunsthistorie.

5.4.2 ISV

I faget sosialantropologi benyttes video både i forskningen og i forskningsdokumentasjonen. Det ser ut til at man vil få eksterne midler som muliggjør en sterk oppbygging av infrastruktur, både stillinger og utstyr, rundt dette. Forskningsmidlene er imidlertid ikke evigvarende, og en langsiktig strategi vil måtte være å prioritere stillinger.

5.4.3 IMV

IMV uttrykte et ønske om å få gjort tilgjengelig kapasitet og kompetanse for å bearbeide noe videomateriale man hadde. Man så også for seg behov for videoteknisk kapasitet til å arbeide med video i sammenheng med utstillinger og undervisningsvideo.

5.4.4 Fagområdet medisin

I en intern rapport fra et utvalg som ble nedsatt i 1993, heter det at :

«Mye tyder på at det store flertall av FM's ansatte, utover assistanse til undervisning, ønsker relativt enkle tjenester fra AV-avdelingen noen få ganger pr. år. Dette er basistjenester som idag ikke kan sies å fungere fullt ut tilfredsstillende - hverken kvalitativt eller kvantitativt. Avdelingen skisserer selv (...) å utvide sin bruk av EDB innen grafisk produksjon, billedbehandling, administrasjon og multimedia. Utfra det syn at de grunnleggende behov hos brukerne idag ikke er tilfredsstillende ivare tatt, vil vi ikke gå inn for slike utvidelser. Man bør heller bestrebe seg på å øke kvalitet og service i forhold til de tjenester storparten av brukerne har behov for. Det er også ønskelig å vurdere om noen av tjenestene kan kjøpes utenifra. Det overordnede prinsipp må være å prioritere brukernes reelle behov.»

I rapportens konklusjon heter det bl.a. at:

«Av de tjenester som kan utgå eller nedprioriteres, er:

- a) Videoproduksjon (...)*
- b) Multimedia tjenester (...)*
- c) Bildebehandling (...)*»

Det er et inntrykk at dagens brukerutvalg for AV-avdelingen ikke helt deler rapportens syn, i det man anser det viktig at man *har kompetanse* på disse områdene og ligger noe i forkant av brukernes uttrykte behov. Imidlertid er det lite *aktivitet* m.h.t. disse tjenestene for tiden.

5.4.5 UNIKOM

For UNIKOM er AV-hjelpemidler både noe man skal undervise om og med, og noe man skal forske på bruken av. Spesielt innenfor fjernundervisning er bruk av AV sentralt, og et viktig område for UNIKOM å ha kompetanse på.

UNIKOM ønsker derfor å bygge opp en mindre AV-avdeling med utstyr på et fornuftig nivå. Man anser det for rimelig at UNIKOM får et ansvar for å bygge opp og ha kompetanse og et visst utstyr, som skal være tilgjengelig for hele Universitetet. Denne modellen fungerer for det toveis lyd/bilde-studio man har på UNIKOM. Her betaler andre brukere en timeleie som dekker merkostnader og gir et visst bidrag til den generelle drift. En slik modell ser man for seg også for AV-avdelingen.

UNIKOM ser det ikke som formålstjenlig å investere stort i profesjonelt utstyr til opptak og — i særdeleshet — redigering. Slikt utstyr er meget dyrt, og med den sannsynlige bruksfrekvens vil det falle rimeligere å leie, selv til stive priser. I tillegg får man fordel av å kunne bruke de til enhver tid mest moderne hjelpemidler og slippe å investere i kompetanse på alle tekniske områder.

5.4.6 Generell oppsummering av innspillene fra instituttene

Et generelt bilde er at situasjonen er som beskrevet i S 74/90. Det er ingen særlig støtte til tanker om sentralisering av grafiske tjenester eller utlån/vedlikehold av undervisningsmidler.

Det er en viss støtte til oppbygging av en sentral enhet som kan ta seg av film/video, telematikk og tilgrensende oppgaver, med tanke på undervisning, formidling og dokumentasjon.

5.5 Strategi

Instituttrådet ved ISL fattet 8.11.78 et vedtak hvor det bl.a. heter:

«Rådet deler arbeidsgruppens syn at Universitetet i Tromsø i størst mulig grad bør bli selvforsynt med AV-tjenester, (...).»

Dette er et syn som etter vår oppfatning bør modifieres noe. AV-tjenester er generelt ikke en del av Universitetets primære oppgaver, men en støttefunksjon (som f.eks. husstrykkeri). Hvorvidt tjenestene skal utføres av Universitetet selv må derfor vurderes i lys av tre viktige faktorer:

Hvor strategisk viktig er tjenesten for Universitetet

Hvor integrert er tjenesten i primærvirksomheten

Er det økonomisk mer fordelaktig å utføre tjenesten selv

Når det gjelder kompetanse og utstyr for videoproduksjon med profesjonell kvalitet, er dette forbundet med betydelige kostnader. Det er ikke så langt framkommet behov som er av en slik størrelse at det rettferdiggjør store investeringer; det vil falle rimeligere å leie både utstyr og krefter til en høy timepris. En fornuftig strategi vil kunne være å rensere på kravene til teknisk kvalitet der den ikke er uomtvistelig nødvendig, og heller ta kostnadene ved å leie utstyr og kompetanse når kvalitet er viktig.

5.6 Konklusjon

5.6.1 Tegner/fotograf

De institutter som har behov for tegner/fotograf har stort sett dekket disse gjennom egne stillinger, og kapasiteten er godt utnyttet. De fleste av disse instituttene uttaler behov for økte ressurser på disse områdene. Det er ingen som ønsker å organisere disse tjenestene i en sentral enhet. Det uttales fra andre institutter, hvor behovene ikke har vært så sterke at de har medført prioritering av stillinger, et ønske om at slike ressurser gjøres tilgjengelig, gjerne gjennom en sentral løsning.

Det synes hverken aktuelt eller tjenlig med noen omorganisering av tjenestene knyttet til dette området. Løsning av behovene for de enheter som i dag ikke har slike tjenester må sees sammen med eventuelle behov for økt kapasitet ved andre avdelinger. Ved avtaler om tjenestekjøp enhetene i mellom kan man gjøre det lettere å få finansiert kapasitetsøkninger, samtidig unngår man de vanskelige prioriteringsdebatter som oppstår når tjenester er gratis.

5.6.2 Utstyrsenhet

Det har ikke fremkommet sterke ønsker om etablering av utstyrsenhet, selv om flere institutter ser for seg at det finnes investeringer som lettere kunne gjøres med en slik enhet. Fra andre enheter er det uttrykt sterk skepsis til en slik enhet: «Det vi ikke klarer å få til å fungere internt hos oss selv, klarer vi i hvert fall ikke å få til å fungere med en sentral enhet.»

Trolig bør man, i stedet for å etablere noen sentral utstyrsenhet, søke å etablere ordninger med utleie av utstyr enhetene i mellom. Når dette ikke skjer i særlig grad i dag, har det kanskje sammenheng med to forhold:

- Man har ikke etablert en praksis hvor slik utleie er akseptert. Det som er anskaffet for fellesskapets midler, bør man ikke ta seg betalt for å låne bort til andre medlemmer av fellesskapet. Resultatet er at incitamentet for å etablere utlansordninger ikke er til stede.

- Man har ikke etablert noen felles og enkel kommunikasjonskanal for å melde fra om tilbud og behov. Konsekvensen av dette er at selv om viljen til å låne og leie måtte være til stede, får ikke tilbyder og etterspørter kontakt med hverandre.. Moderne informasjonsteknologi gjør det enkelt å etablere slike kommunikasjonskanaler som er en forutsetning for å få økt utnyttelsen av det utstyr Universitetet rår over.

5.6.3 Øvrige behov

De øvrige, udekte behov som er framkommet¹ faller i to kategorier:

1. Behov som stort sett berører det enkelte institutt
2. Behov som for de fleste institutter er av mindre betydning, men som man allikevel ønsker å peke på.

Behovene under punkt en vil det ikke være rimelig å søke å finne noen sentral løsning for. Poenget med en AV-sentral må være å finne felles løsninger på *felles* problemer.

Under punkt to er det først og fremst visse behov for kompetanse og utstyr på området videoredigering og produksjon av videomateriale til bruk i dokumentasjon og undervisning.

De ønsker som er nevnt er primært begrunnet i undervisningsrelaterte behov. Bruk av media i undervisning er et kompetanseområde som i første rekke ligger innenfor fagområdet til UNIKOM. Det har da også tidligere vært besluttet at en sentral AV-enhet skulle knyttes til det pedagogiske fagmiljøet. Den faglige begrunnelsen for en slik tilknytning har ikke blitt svekket med tiden.

5.6.4 AV-avdelingen ved fagområdet medisin

AV-avdelingen ved fagområdet medisin er i flere tidligere utredninger trukket frem som en mulig grunnstamme for en felles AV-enhet. Samtidig er det klart at den i dag ikke har noen slik felles funksjon, ut over at man i enkelte tilfeller har gjort arbeid for andre. Erfaringene er imidlertid at kapasiteten til å ta eksterne oppdrag er liten, og at fagområdets egne behov blir prioritert først.

Det fremkommer nokså klart at AV-avdelingens kompetanse mht lyd/bilde primært er en teknisk orientert kompetanse. Den kompetanse det er **strategisk** viktig for Universitetet å bygge opp, er kompetanse om hvordan AV kan utnyttes i forskning og formidling. Den tekniske kompetanse må være en støttefunksjon.

Det synes som om man ved fagområdet medisin har en teknisk kompetanse og et teknologisk nivå som på en del områder går ut over fagområdets egne behov. Skulle det bli besluttet opprettet en felles AV-enhet utenfor fagområdet, kunne det være tjenlig at fagområdet vurderte en redusert satsning på disse områdene. Dette er også i tråd med den interne utredningen, som konkluderte med behov for økt satsing på de mer basale tjenestene til fortrensel for de mer avanserte.

5.7 Forslag til tiltak

Utvalget som utredet opprettelsen av UNIKOM foreslo i innstillingen at:

«(...) UNIKOM får i oppgave å utarbeide en langsiktig og prinsipiell utredning omkring organiseringa av AV-tjenester i forbindelse med videre utbygging av informasjonsteknologi. Utredninga bør omfatte en investeringsplan.

¹ Her må man være oppmerksom på at det ikke har vært kontakt med **alle** institutter

En slik større utredning er ikke blitt gjort. **Denne** utredningen har ikke gått i dybden i materien, og må mer sees på som en oppsummering av dagens status.

Det foreslås derfor at UNIKOM får i oppdrag å utarbeide et forslag til oppbygging av AV-tjenester innenfor området lyd og bilde, på følgende premisser:

- Det tas sikte på å bygge opp en AV-avdeling innenfor UNIKOM, som skal arbeide med lyd og bilde innen forskning og undervisning. Avdelingen skal ikke selv drive forskning, men skal være en ressurs for dem som forsker på bruk av lyd og bilde i undervisning og forskning, eller trenger teknisk bistand til å gjennomføre prosjekter hvor lyd og bilde inngår.
- Avdelingen skal være en ressurs som skal være tilgjengelig for alle brukere ved Universitetet. Dette sikres ved at aktivitetene i sin helhet skal finansieres gjennom brukerbetaling.
- Avdelingen skal satse på teknologi som kan anskaffes gjennom moderate investeringer. I den utstrekning det er mulig, skal investeringene delfinansieres gjennom utleievirksomhet.

Ettersom det utvilsomt er to aktører som til en viss grad «konkurrerer» om AV-sentralen, UNIKOM og Fagområdet medisin, kan det også være aktuelt å be begge komme med forslag ut fra ovenstående.

6. Vedlegg

6.1 Oversikt over publikasjonsserier ved UiTø

6.1.1 ISL

Tromsø-studier i litteratur. Nr 4/95

Trekkfugl. Studien zur Didaktik Deutsch als Fremdsprache. Tagungsberichte und Arbeitsmaterialien zur Lehrerfortbildung in Norwegen. Nr 1/94

Tromsø-studier i språkvitenskap. (Utgis av Novus forlag)

Nordlyd. Tromsø University working papers on language and linguistics

Alberte. ISLs skriftserie for kvinneforskning.

6.1.2 ISV

ISVs stensilserie A, B, C

Notatserie sammen med Norut

RHD utgir dataregistrert kildemateriale, som f.eks. folketellinger og kirkebokmateriale.

6.1.3 IMV

Tromsø Museums skrifter

Tromura. Tromsø Museums rapportserie. 4 serier; fellesserie, naturhistorie, kulturhistorie og museologi.

Way North. Engelskspråklig populærvitenskapelig hefte.

Ottar

Acta Borealia (?)

6.1.4 IRV

Stensilserie. 10 nr i 1994.

6.1.5 UB

Ravnetrykk, småskrifter fra UB.

6.1.6 NFH

Discussion paper in Economics.

6.1.7 IBG

Har ingen egen skriftserie, men utgir en del rapporter til oppdragsgivere/finansieringskilder.

6.1.8 IMR

Tekniske rapporter / Technical Report

6.1.9 ISM

Skriftserie

6.1.10 IMB

?

6.1.11 IKM

ASV planlegger skriftserie

6.1.12 SOFF

SOFFs rapportserie.

6.1.13 UNIKOM

Skriftserie. 35 siden 1980, 3 i 1994.

6.1.14 SESAM

Skriftserie.

6.1.15 Administrasjonen

Adm utgir på regelmessig basis følgende trykksaker:

- Studiehåndbok (årlig)
- Katalog (2 ganger per år)
- Telefonkatalog (årlig)
- Forskningskatalog (hvert 3.–4. år)
- Mimes brønn (3 ganger per år)
- Tromsøflaket (fjortendaglig i semestrene)
- Vegvisaren (årlig)
- Universitetets årsmelding

I tillegg kommer sporadiske utgivelser av informasjonshefter av ulik karakter, samt utredninger og statistikker.

6.2 Oversikt over litteratur, utredninger, rapporter med mere

Andreassen 91:

Andreassen, Trond: Bok-Norge. En litteratursosiologisk undersøkelse.
Universitetsforlaget, Oslo 1991. ISBN 82-00-21581-4.

UiO 94:

Midlertidig avtale om fotokopiering o.l. av opphavsrettslig beskyttet materiale ved universiteter og høyskoler, herunder mønsteravtale for universiteter og høyskoler for perioden 1.8.94–30.6.97. Universitetet i Oslo, august 1994.

S 40/92

Forskningsformidling ved Universitetet i Tromsø.

Publisering ved ISV.

Innstilling frå eit utval oppnevnt av styret ved Institutt for samfunnsvitskap. ISV, oktober 1994.

Rekruttering til vitenskapelige stillinger.

Handlingsplan og rapport. Fra Personalavdelingen. Vedtatt i styresak S 167/95.

Fra idé til bok

Handbok i forlagsarbeid. Den norske Forleggerforening 1990.

Fjernundervisning ved Universitetet i Tromsø

Innstilling fra utvalg for telepedagogisk forskning og undervisning, juli 1991

Telematikkutvalget (Ud, vil jeg! ud! o saa langt, langt...)

Innstilling fra utvalg for fremtidig bruk av telematikkjenester ved Universitetet i Tromsø. FORUT, juni 1989

Bildemedieutvalget: (Audiovisuelle medier ved Universitetet i Tromsø)

Innstilling fra Bildemedieutvalget, oktober 1988

UNIKOM – fra ide til realitet?

Innstilling fra utvalg for å vurdere opprettelsen av et «kompetansesenter for undervisning», november 1992

AV-tjenester ved fagområdet medisin

Uttalelse fra internt utvalg ved fagområdet, mai 1994.

Universitetet i Tromsø som knutepunkt for fjernundervisning.

Handlingsplan for fjernundervisning fra utvalg, januar 1992.

S 236/80

Sentral AV-tjeneste – opprettelse – interimsløsning. Styresak oktober 1980.

S 132/79

Rapport om AV-tjenesten ved Universitetet i Tromsø. Styresak juni 1979.

AV-tjenester ved Universitetet i Tromsø.

Rapport avgitt av arbeidsgruppen for universitetspedagogisk forsknings- og utviklingsarbeid, våren 1978

S 172/77

Fellesfunksjoner mellom MI og det øvrige universitet. Audiovisuell avdeling. Styresak mai 1977.